

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta informatiky a statistiky

Studijní program: Kvantitativní metody v ekonomice

Studijní obor: Sociálně-ekonomická demografie

Autor bakalářské práce: Zuzana Filikarová

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Martina Šimková

Vliv sociální politiky státu na porodnost

akademický rok 2013/2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu, ze které jsem čerpala.

V Praze dne

.....

podpis

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Ing. Martině Šimkové za možnost napsat bakalářskou práci na toto téma, za vstřícnost, za rady, konzultace a připomínky, které mi k mé práci poskytla.

Abstrakt

Cílem mé práce je poskytnout obraz o vývoji porodnosti v evropských zemích – v České republice, ve Francii a ve Švédsku za období 20 let (r.1990 až 2010). Práce obsahuje jednotlivé charakteristiky sociální politiky státu dané populace, historii vývoje porodnosti v těchto zemích a demografickou projekci do budoucna.

Práce je snahou o nastínění možného zlepšení sociální politiky se zaměřením na rodinnou politiku, aby v budoucnu nedocházelo k úbytku obyvatel v České republice. Je zde tak uveden vývoj rodinných politik zemí, kde se porodnost pohybuje na žádané úrovni a od kterých by se Česká republika mohla inspirovat, aby této úrovně také dosáhla. Závěrem práce jsou přímá doporučení, jak by se mohla rodinná politika vyvíjet do budoucna.

Abstract

The aim of my bachelor's thesis is to provide an overview of a birth rate development in the European countries - in the Czech Republic, France and Sweden in a period of 20 years (1990 - 2010). The work includes individual characteristics of the state social policy of the population, history of the birth rates and a demographic projection for a future.

The thesis is an attempt to outline the potential improvement of social policy with a focus on a family policy, so that the population drop of the Czech republic's citizens might be avoided in the future. Furthermore, the development of countries family policies where the birth rate is on a desired level and from which the Czech Republic could draw the inspiration is described. The conclusion of the thesis contains several suggestions how the family policy could develop in the future.

Obsah

ÚVOD	6
1. ZÁKLADNÍ DEMOGRAFICKÉ UKAZATELE	7
1.1. PORODNOST A HRUBÁ MÍRA PORODNOSTI	7
1.2. HRUBÁ MÍRA PLODNOSTI	7
1.3. ÚHRNNÁ PLODNOST	8
2. SOCIÁLNÍ POLITIKA STÁTU	9
2.1. SOCIÁLNÍ DÁVKY A RODINNÁ POLITIKA	9
2.2. VÝVOJ SOCIÁLNÍCH DÁVEK V ČESKÉ REPUBLICE	14
2.2.1. MATEŘSKÁ DOVOLENÁ	14
2.2.2. RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK	15
2.2.3. PORODNÉ	15
2.2.4. PŘÍDAVEK NA DÍTĚ	16
2.3. VÝVOJ SOCIÁLNÍCH DÁVEK VE FRANCII	16
2.3.1. MATEŘSKÁ A OTCOVSKÁ DOVOLENÁ	18
2.3.2. RODIČOVSKÁ DOVOLENÁ	20
2.4. VÝVOJ SOCIÁLNÍCH DÁVEK V ŠVÉDSKU	21
2.4.1. MATEŘSTVÍ A RODIČOVSTVÍ	23
2.4.2. PŘÍDAVKY NA DĚTI	24
3. PORODNOST A JEJÍ VÝVOJ V ČESKÉ REPUBLICE, FRANCII A ŠVÉDSKU	26
3.1. VÝVOJ PORODNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE	26
3.2. VÝVOJ PORODNOSTI VE FRANCII	28
3.3. VÝVOJ PORODNOSTI VE ŠVÉDSKU	30
4. VLIV SOCIÁLNÍ POLITIKY STÁTU NA PORODNOST	34
4.1. SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE	35
4.2. SITUACE VE FRANCII	36
4.3. SITUACE VE ŠVÉDSKU	36
4.3. DOPORUČENÍ PRO ČESKOU REPUBLIKU	37
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42
INTERNETOVÉ ZDROJE	42
PŘÍLOHY	43

Úvod

Porodnost v České republice se rok od roku snižuje, což je pro budoucí fungování státu zásadní problém - ubude práceschopného obyvatelstva, které by odvádělo daně a plnilo by tak státní pokladnu, odkud bude díky stárnutí obyvatelstva potřeba čerpat více financí na zdravotní péči, na důchody a další.

Na porodnost má vliv samotná sociální situace rodiny, rodinné zázemí, vzdělání rodičů a další faktory. Nejvýznamnějším faktorem, kde může stát zasáhnout a podpořit rodiny s dětmi, je sociální politika státu – v některých zemích přímo propracovaná rodinná politika - s čímž souvisí lepší finanční zajištění rodiny v případě péče o dítě. Jako názorné příklady takové pomoci státu jsem si vybrala další dvě evropské země, kde se porodnost blíží k počtu 2 dětí na ženu - Švédsko, kde je vysoká porodnost a zároveň jedna z nejkratších mateřských dovolených v Evropě a Francii, která má druhou nejvyšší porodnost v Evropě a také kratší mateřskou dovolenou než je tomu v České republice a kde je navíc velmi vysoká plodnost žen ve věku 30-40 let. Oproti České republice mají tyto dvě země propracovanější systém podpor rodin s dětmi, který se odráží právě ve vysoké porodnosti.

Proč se vlastně zabývat zvyšováním porodnosti? Hlavním aspektem je stárnutí populace, jehož důsledky lze zmírnit právě podporou porodnosti. S rostoucím počtem starých lidí se objevují již zmiňované problémy s financováním důchodového systému, zvýšené náklady na zdravotní a sociální péči a další. Dle demografických prognóz se bude střední délka života v České republice dále zvyšovat, ale k čemu to bude, když se toho věku nikdo fyzicky nedožije právě z důvodu, že nebude, kdo by se o něj na stáří postaral? Protože pokud se bude rodit stále méně dětí, bude postupně ubývat ekonomicky aktivních lidí – ať už těch, kteří by fyzicky o starší lidi pečovali či těch, kteří by jim tuto péči mohli zaplatit.

Cílem mé práce je nastínit možnosti zlepšení porodnosti v České republice díky lepší propracovanosti systému sociální, respektive rodinné politiky státu, který dodává budoucím rodičům větší jistoty a nabádá k zakládání nových rodin či pořízení dalšího dítěte.

1. Základní demografické ukazatele

V celé své práci se zabývám porodností a plodností žen, z tohoto důvodu bych ráda na začátek vymezila několik základních pojmů, se kterými v textu dále pracuji.

Porodnost je proces, který souvisí s populačním růstem – tj. jde o proces, který se podílí na celkové změně počtu obyvatelstva.¹

Hrubá míra porodnosti (hmp) - nejjednodušší ukazatel vypočítaný jako počet živě narozených dětí na 1 000 obyvatel k 1.7. v daném roce (tzv. střední stav populace).²

$$Hmp = \frac{N_v}{P} * 1000 \quad (2.1)$$

kde

N_v - Počet živě narozených dětí za určité období na sledovaném území

P - Střední stav sledované populace

Hrubá míra plodnosti (f_t) = míra fertility – počet živě narozených dětí připadajících na ženy v plodném věku (tj. rodivý kontingent), který se obvykle vymezuje na 15 – 49 let.³

$$F_t = \frac{N_t}{F_t} \quad (2.2)$$

kde

N_t - Počet živě narozených dětí

F_t – Počet žen v plodném věku

¹ Roubíček, Vladimír – Úvod do demografie, 1. vyd. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1997.64, ISBN 80-85963-43-4. Kapitola 4.1 Zkoumání porodnosti, plodnosti a potratovosti

² Hůle, Daniel, Demografie.info [citováno 2014-03-01]. Dostupné z URL <
http://www.demografie.info/?cz_porodnostukazatele >

³ Koschin F.: Demografie poprvé, 2.vyd. VŠE Praha Oeconomica 2005, 4-1681, ISBN 80-254-0859-1

Úhrnná plodnost (úp) – součet měr plodnosti podle věku vyjadřující intenzitu plodnosti dané populace v daném časovém období (obvykle kalendářní rok). Udává průměrný počet dětí, který by se narodily jedné ženě během reprodukčního období, kdyby se hodnoty míry plodnosti dle věku neměnily zhruba 35 let. ⁴

Měří intenzitu plodnosti ve fiktivní generaci, jejíž řád plodnosti je složen z reálných měr plodnosti 35 generací. Číslo 35 představuje počet let reprodukčního období ženy, počítáno s věkovým rozpětím 15-49 let, kdy nebereme v potaz věkovou strukturu populace. Magickým číslem úhrnné plodnosti je hodnota 2,1 dítěte na ženu, která zajišťuje udržení početního stavu populace. ⁵

$$úp = \sum_{k=15}^{49} \frac{N_{v_k}}{K\check{z}_k} * 1000 \quad (2.3)$$

kde

$N_{v_k}^v$ - Počet živě narozených dětí pro každou věkovou skupinu žen ve věku k (15–49 let)

P_k^v - Populace jednotlivých skupin žen ve věku k ke střednímu stavu obyvatelstva

⁴ Koschin F.: Demografie poprvé, 2.vyd. VŠE Praha Oeconomica 2005, 4-1681, ISBN 80-254-0859-1

⁵ Hůle, Daniel, Demografie.info [citováno 2014-03-01]. Dostupné z URL <http://www.demografie.info/?cz_porodnostukazatele>

2. Sociální politika státu

2.1. Sociální dávky a rodinná politika

Rodina jako nejstarší a základní sociální jednotka ve společnosti plní významné společenské funkce, a proto je jí ve většině států věnována zvláštní podpora prostřednictvím opatření jednotlivých rodinných politik, které jsou nedílnou součástí státních sociálních politik a uskutečňují se právními, ekonomickými a sociálními opatřeními.

Nejvýznamnější podporu ze strany státu mají nejčastěji rodiny, v nichž jsou přítomné ekonomicky závislé děti a ve kterých dochází k realizaci biologické, ekonomické, ale i výchovné a sociální funkce rodiny, které jsou důležité pro biologickou stabilitu populace dané země a zajišťují reprodukci člověka. A tím přispívají k početní vyrovnanosti populace.⁶

Rodinná politika se snaží pomoci ženám (vyrovnat se s fyziologickými procesy jako jsou těhotenství, porod a mateřství, ale také oběma rodičům s rodičovstvím, výchovou a výživou dětí. Neopomíjí také situace, kdy rodina selže (např. týrání dětí či zanedbávání péče) nebo umírá její člen (např. živitel rodiny).⁷

Hlavním cílem rodinné politiky v moderních státech je zmírňování narůstajících nákladů rodin při opatrování mladé generace na základě principu sociální solidarity, principu sociální spravedlnosti a principu sociální garance. Používanými nástroji k dosažení těchto cílů jsou především přímé peněžní transakce (dávky), daňové výhody (odpočet na dítě) a poskytování veřejných statků ve formě nepřímé finanční pomoci, slev a výhod. Důležitým cílem rodinné politiky také může být posílení společenské vážnosti rodin a manželství, ochrana svobodného a všestranného rozvoje dítěte a jeho chování, ale i zlepšování životních podmínek pro optimální rozvoj dětí. Rovněž je často kladen důraz na rodinné funkce a zaměstnání, kde se jedná například o flexibilitu pracovního času, podporu role rodičů a napomáhání k efektivnějšímu a prospěšnějšímu sladění rodičovských povinností a pracovní aktivity občanů dané země.⁸

V rámci Evropské unie je rodinná politika především v kompetenci jednotlivých států, její obsah není na nadnárodní úrovni přesně vymezen, i když je všeobecně chápána i skutečně

^{6,8} Krebs, Vojtěch a kolektiv – Sociální politika, 5. vyd. Praha: ASPI, 2002.151 ISBN 978-80-7357-585-4 Kapitola 16, Rodinná politika, Poláková, Olga

⁷ Tomeš, I.: Sociální politika: Teorie a mezinárodní zkušenost. 2.vyd. Praha: Sociopress, 2001, ISBN 80-86484-00-9

uplatňována jako soubor praktických opatření, která jsou zaměřena na rodinnou jednotku, na celkovou podporu rodiny v rámci sociální politiky.

Podle příbuznosti cílů a nástrojů můžeme určit dle Esping-Andersena tři systémy rodinných politik, které se v jednotlivých zemích většinou prolínají. Většinou se nedá říci, že by jedna země využívala jen jeden daný systém, ale spíše se řeší, jaký systém je v dané zemi dominantní a jaký systém je jen, dá se říci, vedlejší či doplňkový.⁹

Prvním systémem je liberální systém, který předpokládá především zodpovědnost samotného občana za jeho rozhodnutí založit svou rodinu, a garantuje tak státní podporu pouze rodinám s nejnižšími příjmy, jež se nacházejí v pásmu chudoby. Role státu, jako subjektu rodinné politiky, je v tomto systému významně doplněna aktivitami nestátních subjektů jako jsou dobročinné a neziskové organizace a další.

Druhým systémem je sociální tržní systém, který vychází z předpokladu, že sociální potřeby rodiny by měly být primárně uspokojeny na základě pracovních výkonů a zásluh jejích členů, a státní podpora rodin je pak poskytována i na základě testovaných příjmů rodin a na společensky uznané minimální úrovni jednotlivých potřeb rodin, která nemusí být vždy totožná s hranicí daného sociálního životního minima, ale může jej v některých případech překračovat. Významnou roli zde hraje stále stát, který ale zároveň poskytuje dostatečný prostor i pro působení nestátních subjektů.

Třetím systémem je univerzalistický systém, který často zahrnuje státní podporu převážně většiny nebo i všech rodin nezávisle na tom, zda jsou tyto dávky sociálně potřebné. Je tedy založen na značném rozsahu redistribuce s dominantní úlohou státu a potlačením nebo až totálním omezením nestátních subjektů v podpoře rodin.

Existuje ale i přejmutá a adaptovaná typologie dle W. Korpiho (viz příloha č.1). Korpi se totiž při popisu jednotlivých typů zabýval i dělbou práce mezi muži a ženami (placené zaměstnání vs. neplacená péče o děti) a také použil specifické chápání významu rodiny. Rodinu nechápe jen jako celek, jejíž sociální status je odvozen od postavení živitele rodiny (muže), ale vidí ji jako jednotlivé členy s rozdílným sociálním statutem. Pro větší přehlednost a možnost srovnání je v příloze uvedena tabulka, ve které jsou popsány nejvýznamnější

⁹ Krebs, Vojtěch a kolektiv – Sociální politika, 5. vyd. Praha: ASPI, 2002.151 ISBN 978-80-7357-585-4 Kapitola 16, Rodinná politika, Poláková, Olga

charakteristické rysy jednotlivých modelů zároveň i s uvedením daných zemí, jenž tento model používají - lépe řečeno ve kterých zemích je daný systém tím dominantním.¹⁰

Vývoj rodinné politiky významně zrychlil především ve druhé polovině minulého století po skončení 2.světové války, kdy se jednalo o spojitost s postupnou akceptací sociálně tržní vývojové orientace většiny moderních ekonomicky vyspělých států. Tato změna přinesla velkému kruhu obyvatel (zvláště pak rodinám) relativní blahobyt i dobré životní podmínky, ale na druhé straně byl tento ekonomický rozvoj spojen se zvýšenou migrací obyvatelstva, což přetráhávalo rodinné vazby (prarodiče-rodice-děti), které později musela nahradit pomoc od státu. Dalším faktorem, jenž ovlivnil obsah rodinné politiky státu byla narůstající demokratizace společnost, která byla doprovázena tlakem na zrovnoprávnění žen a mužů v rodině a zároveň i na posilování práv dítěte. Tyto změny se promítly i do chování rodin, ve kterém se prosadily tendence k individualizaci a seberealizaci, ke svobodě volby a nezávislosti. A tak se původní role rodiny pomalu utlumovala a odpovědnost za její sociální situaci byla převedena na stát.

Poněkud jiný byl vývoj podoby rodinné politiky v zemích střední a východní Evropě, kde díky centrálně plánovanému systému řízení, který se odrážel v deformaci a tlacích v politické a ekonomické oblasti, docházelo k unifikované podobě rodiny, které se de facto stávala pouhým objektem státní sociální politiky. Rodinná politika, která se formovala v těchto zemích od počátku 50.let 20.století, byla spojována se sociálními cíli stávajícího politického systému, a která byla prezentována na postavení ženy a jejím plném sociálním a ekonomickém zrovnoprávnění. Z toho vyplynula institucionální péče o děti od nejnižšího věku (z důvodu zpětného začlenění žen do pracovního procesu) a následoval tak velmi rychlý rozpad tehdy ještě obvyklého vícegeneračního soužití rodin a rozvoj přímé i nepřímé podpory rodin s dětmi ze strany státu v souvislosti s vnucenou snahou o potlačení ekonomické funkce rodiny.¹¹

Opatření tehdejší rodinné politiky se reálně prováděla v rámci soustavy společenské pomoci rodinám s dětmi. Ta představovala soubor opatření, kde většina peněžních dávek byla pojata jako dávky nemocenského pojištění a stanovena nebo limitována absolutními částkami. Kritériem nejvýznamnější dávky – tj. přídavku na děti, byl počet dětí v rodině, kde

¹⁰ Matějková, B. a Paloncyová, J. – Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II [citováno 2014-04-29]. Dostupné z URL: < http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf >

¹¹ Krebs, Vojtěch a kolektiv – Sociální politika, 5. vyd. Praha: ASPI, 2002.151 ISBN 978-80-7357-585-4 Kapitola 16, Rodinná politika, Poláková, Olga

ale zároveň nebyla zohledňována skutečná ani racionální úroveň životních nákladů, která je relevantní k jejich věku.¹²

2.2. Vývoj sociálních dávek v ČR

Soustava společenské pomoci rodinám s dětmi byla v předtransformačním období na počátku devadesátých let tvořena prvky přímé i nepřímé finanční pomoci, službami a naturální pomocí. Dávky státní politiky rodinám s dětmi pak doplňovaly či dokonce nahrazovaly příjem rodin. Systém přímé finanční pomoci se skládal z komplexu dávek, které bylo možno rozdělit na několik částí. První částí je skupina dávek posilující příjmy rodin s dětmi po celou dobu jejich péče o nezaopatřené děti – například dávky na děti a výchovné k důchodům. Druhou částí jsou specifické dávky poskytované za stanovených podmínek – podpora při narození dítěte, mateřský, později rodičovský příspěvek, zaopatřovací příspěvek a další. Třetí částí jsou dávky poskytované v případě, kdy rodina svými příjmy klesla pod určitou hranici svých příjmů – poté jí byl poskytován příspěvek na výživu dítěte. Čtvrtou částí byla stipendia pro studenty a státní příspěvky k novomanželským půjčkám. Systém dávek nepřímé finanční pomoci rodinám s dětmi tvořily různé dotace ze státního rozpočtu, které nebyly rodinám poskytovány přímo, ale zprostředkovaně, jako například dotace na pobyt a stravování dětí v jeslích, mateřských školách, slevy na dopravě a jiné.^{13, 14}

Z uvedených dávek zasluhuje zvláštní pozornost jedna z nejvýznamnějších dávek zabezpečující matku, později i otce, v době péče o nejmenší dítě a to je mateřský, později rodičovský příspěvek. Do systému společenské pomoci rodinám s dětmi byla tato dávka zavedena dnem 1.7.1970 jako mateřský příspěvek s cílem zlepšení sociální situace rodin v období, kdy matka není vzhledem k péči o malé dítě výdělečně činná. Zároveň bylo jejím cílem podpořit zájem rodin o narození dětí. Mateřský příspěvek se poskytoval původně pouze ekonomicky aktivním ženám, které zároveň pečovaly o další dítě ve věku do skončení povinné školní docházky. Výše příspěvku se odvíjela dle počtu dětí do dvou let věku. Od 1.10.1971 byl příspěvek poskytován všem ženám bez ohledu na jejich ekonomickou aktivitu a jeho výše se postupně zvyšovala. Od 1.1.1985 se poskytoval již při péči o první dítě v rodině od jednoho roku jeho věku. K výraznějšímu rozšíření počtu žen pobírajících

^{12, 13} Krebs, Vojtěch a kolektiv – Sociální politika, 5. vyd. Praha: ASPI, 2002.151 ISBN 978-80-7357-585-4 Kapitola 16, Rodinná politika, Poláková, Olga.

¹⁴ VÚPSV – Systém denní péče o děti do 6 let ve Francii a v České republice [citováno 2014-04-06]. Dostupné z URL: < http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_356.pdf >

mateřský příspěvek došlo po 1.7.1987, kdy byly prodloužena doba poskytování při péči o druhé a další dítě o jeden rok, tj. do tří let věku dítěte. Všechny tyto úpravy byly na základě záměru rozšířit okruh žen, které mají malé děti – tj. zastavit pokles porodnosti.

Od 1.10.1990 došlo ke změně celkové koncepce příspěvku tak, že došlo k úplnému zrovnoprávnění matky a otce při výchově dětí, což se mimo jiné odrazilo i ve změně názvu této dávky – na rodičovský příspěvek. Zároveň se sjednotila doba poskytování do tří let věku dítěte bez ohledu na pořadí jeho narození a rodičovský příspěvek se vyplácel v jednotné výši za podmínek, že pečující rodič může vykonávat v omezeném rozsahu i pracovní činnost. Tato úprava přispěla ke zlepšení sociální situace rodin, zdravotního stavu dětí i k omezení jejich počtu ve státních zařízeních – především v jeslích, ale vedl i ke snížení počtu matek malých dětí na pracovním trhu, protože právě ony pobíraly tuto dávku.

S počínající liberalizací cen v roce 1991 byla zavedena nová dávka, státní vyrovnávací příspěvek jako určitá kompenzace za rychle rostoucí životní náklady, na jejímž vývoji lze demonstrovat směr sociální transformace nástrojů rodinné politiky. Zpočátku byla tato dávka vyplácena plošně všem občanům, v další etapě jen těm, kteří byli ekonomicky neaktivní a od dubna 1993 do platnosti nové koncepce státní podpory byla poskytována na ekonomicky závislé dítě v rodinách, jejichž příjem nepřesáhl dohodnutý násobek životního minima, který zahrnoval dvě části – akceptovatelný minimální příjem člena rodiny podle věku a minimum pro domácnosti podle počtu členů. Dalším přechodným opatřením byla úprava rodičovského příspěvku a zavedení příspěvku na nájemné, v souvislosti s počínající deregulací cen nájemného. Součástí dílčích změn byla i transformace slev na dani ze mzdy podle počtu závislých dětí prostřednictvím nové daňové soustavy, zavedením jednotné odčitatelné roční částky na dítě ze základu daně u jednoho z rodičů.¹⁵

V květnu 1995 byl přijat zákon o státní sociální podpoře, který umožňoval přímo a nepřímou podporu rodin. Koncepce přímé podpory rodin umožňovala realizovat tuto podporu rodin jako vytváření podmínek pro individuální řešení sociálních situací rodin, kde rozhodující iniciativa patří rodině a stát organizuje sociální solidaritu jako jeden z dominantních principů sociální politiky pro rodiny. Reálně to tak znamenalo přehodnocené dosavadního pojetí státních dávek, případné stanovení nových dávek pro dosud neřešené sociální situace a přesunutí části dávek ze systému nemocenského pojištění do systému sociální podpory v zájmu zajištění větší transparentnosti celé soustavy sociálního zabezpečení.

¹⁵ Krebs, Vojtěch a kolektiv – Sociální politika, 5. vyd. Praha: ASPI, 2002.151 ISBN 978-80-7357-585-4 Kapitola 16, Rodinná politika, Poláková, Olga.

Východiskem pro stanovení hladiny nejvýznamnějších dávek z hlediska posilování příjmů rodin byla úroveň životního minima, která je podle zákona o životním minimu valorizována v závislosti na růstu životních nákladů. Výše většiny dávek byla a je odvozována od diferencovaného násobku životního minima v závislosti na charakteru sociální dávky a konkrétní příjmové situace rodin. Současně byla zákonem zajištěna možnost konfrontovat minimální náklady na život občana a celé rodiny s jejími pracovními i ostatními příjmy. Toto celkové ověření příjmových poměrů rodin bylo nutnou podmínkou pro to, aby státní sociální podpora mohla být přesně cílená a tím pádem i efektivnější tam, kde je ji nezbytně potřeba. Podstatné pro realizaci nového pojetí bylo i vymezení východiskových pojmů - rodina, dítě, příjem a životní minimum rodiny. Státní sociální podpora byla poskytována ve formě devíti základních dávek, o které občan musel žádat okresní úřad. Bez ohledu na výši příjmu se poskytovalo pět dávek, a to rodičovský příspěvek, zaopatřovací příspěvek, dávky péstounské péče, porodné a pohřebné. Zbývající čtyři dávky – přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení a příspěvek na dopravu byly vázané na příjem a představují tak soubor dávek, který znamená kvalitativní zlom a jsou vyjádřením nového přístupu k sociálně tržnímu pojetí státní sociální politiky pro rodiny.

Lze obecně konstatovat, že všechny doposud prováděné analýzy dopadu podpory prostřednictvím systému státní sociální podpory na příjmovou úroveň rodin potvrdily, že nové pojetí státní sociální podpory, na rozdíl od minulé uplatňované soustavy, mnohem více zohledňuje příjmovou i sociální situaci rodiny, protože čím je v rodině více nepříznivých sociálních situací, tím vyšší dávky jsou poskytovány. Tento systém tak mnohem více posiluje příjmy rodin s nízkými příjmy.

Nepřímá podpora rodin se uskutečňuje i systémem odčitatelných položek daně z příjmu fyzických osob, který však neumožňuje realizovat sociální transfery ke všem sociálním skupinám, protože ho mohou využívat jen plátcí daně. Při uplatňování nepřímé finanční podpory systémem daní je možné použít princip tzv. zdanění rodin takovým způsobem, že zdanění rodin nebo domácností se provede tak, jako by všichni měli stejný příjem, čímž se odstraňuje problém vyššího zdanění rodin, kde mají členové výrazně diferencovanou výši příjmu. Předností rozpočítávání příjmů na jednotlivé členy domácnosti je skutečnost, že rodina jako celek odvádí pak menší daň oproti situaci, kdy příjem jednoho z manželů je podstatně vyšší než druhého a tyto příjmy jsou zdaňovány samostatně.¹⁶

¹⁶ Krebs, Vojtěch a kolektiv – Sociální politika, 5. vyd. Praha: ASPI, 2002.151 ISBN 978-80-7357-585-4 Kapitola 16, Rodinná politika, Poláková, Olga.

Rodina v České republice může nyní obdržet následující dávky na děti: přídavek na dítě, sociální příplatek, příplatek na bydlení, rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče, porodné a pohřebné.¹⁷

2.2.1. Mateřská dovolená

Žena nastupuje na mateřskou dovolenou zpravidla 6 týdnů před očekávaným porodem, přičemž výplatu obdrží od zaměstnavatele či správy sociálního zabezpečení – pokud si platila sociální pojištění. Délka mateřské dovolené činí 28 týdnů v případě porodu jednoho dítěte, v případě narození 2 a více dětí je délka mateřské prodloužena na celkových 37 týdnů. Po ukončení této doby vystaví buď zaměstnavatel či správa sociálního zabezpečení potvrzení o výplatě mateřské dovolené. Na základě tohoto potvrzení může rodič (tj. i otec dítěte) nastoupit na rodičovskou dovolenou.

Peněžitá pomoc v mateřství dosahuje 70 % průměrného výdělku, který se nejprve zredukuje podle daných pravidel (tabulka č.1).¹⁸

**Tabulka č. 1 - Redukční hranice pro vyplácení mateřského příspěvku
dle výše denní mzdy**

2012		2013	
výše mzdy	počítá se	výše mzdy	počítá se
do 838,-	100 %	do 863,-	100 %
838-1257,-	60 %	863-1295,-	60 %
1257-2514,-	30 %	1295-2589,-	30 %
nad 2514,-	nepřihlíží se	nad 2589,-	nepřihlíží se

Zdroj: Vlastní zpracování dle webu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Pro představu - v roce 2012 bude matce, která měla uplynulý rok příjem ve výši 18 tisíc korun měsíčně, vyplácena částka 414 Kč/den. Za měsíc tak dostane vyplaceno téměř 12,5 tisíce korun.

¹⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR - [citováno 2014-03-23]. Dostupné z URL: < <http://www.mpsv.cz/> >

¹⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR - [citováno 2014-03-23]. Dostupné z URL: < <http://www.mpsv.cz/cs/13622> >

2.2.2. Rodičovský příspěvek

Na příspěvek má nárok rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 tisíc korun, nejdéle však do 4 let věku dítěte.

Příspěvek není závislý na příjmech rodiny, nicméně dle výše měsíční dávky se řídí dle 70% 30násobku denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění, rodič si může volit výši a tím i délku pobírání rodičovského příspěvku. Pokud je tento základ nižší nebo roven 7 600 Kč, poté rodičovský příspěvek může činit nejvýše 7 600 Kč. Pokud 70% 30násobku denního vyměřovacího základu převyšuje 7 600 Kč, je výše rodičovského příspěvku omezena touto částkou, maximálně však může výše rodičovského příspěvku činit 11 500 Kč měsíčně. V případě, že vyměřovací základ lze stanovit u obou rodičů, vychází se z toho, který je vyšší. Volbu výše rodičovského příspěvku je možno měnit jedenkrát za tři měsíce.

Pokud ani jednomu z rodičů nelze uvedený vyměřovací základ stanovit, náleží rodiči rodičovský příspěvek v pevných měsíčních částkách 7 600 Kč do konce 9. měsíce věku a následně ve výši 3 800 Kč do 4 let věku dítěte.

Podmínkou nároku na rodičovský příspěvek je, že dítě mladší 2 let navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci. Příjmy rodiče nejsou sledovány. Rodič může při nároku na výplatu rodičovského příspěvku zlepšovat sociální situaci rodiny výdělečnou činností, ale musí v této době zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou.¹⁹ Rodičovský příspěvek je vyplácen Úřadem práce České republiky a řadí se mezi dávky státní sociální podpory.

2.2.3. Porodné

Porodné patří také mezi dávky státní podpory. Je to dávka určená pro rodiny s nízkými příjmy, kdy se dané rodině jednorázově přispívá na náklady související s narozením prvního dítěte.

¹⁹ Durdisová, J. a kolektiv – Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy) , 1. vyd. VŠE - Oeconomica, 2005, 8-0016, ISBN 80-245-0850-8

Nárok na porodné je vázán na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v kalendářním čtvrtletí předcházejícím narození dítěte musí být nižší než 2,4násobek životního minima rodiny. Výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě. Narodí-li se s prvním živě narozeným dítětem další živě narozené dítě nebo děti, výše porodného činí 19 500 Kč.²⁰

2.2.4. Příspěvek na péči o dítě

Tato dávka pomáhá krýt náklady na výchovu a výživu nezaopatřených dětí. Nárok mají rodiny s rozhodným příjmem nižším než je 2,4 násobek životního minima rodiny. Výše přídatku závisí i na věku dítěte – přídatek na dítě je poskytován ve třech výších dle věku dítěte. Přídatek vyplácí příslušná pobočka Úřadu práce České republiky. Řadí se mezi dávky státní sociální podpory.

Tabulka č. 2 – Příspěvek na péči o dítě v České republice

Věk nezaopatřeného dítěte	Příspěvek na dítě měsíčně
do 6 let	500 Kč
6 - 15 let	610 Kč
15 – 26 let	700 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle webu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

2.3. Vývoj sociálních dávek ve Francii

Francouzská rodinná politika má kořeny již v 19. století, kdy se objevily první iniciativy finanční podpory zaměstnanců s dětmi. Dá se říci, že je tradičně explicitní a centralizovaná.

V období po ekonomické recesi v 70. letech byl nastolen trend vedoucí k vyšší selektivitě na základě příjmu rodin a počtu dětí. Zavedením „rodinného doplňku“ pro rodiny s více než třemi dětmi v roce 1978, zvýšením přídatků na děti a dávek matce po porodu (obdoba české dávky nazvané porodné) pro třetí a další dítě v roce 1980 a daňového zvýhodnění rodin

²⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí [citováno 2014-03-23]. Dostupné z URL:

< <http://www.mpsv.cz/cs/2> >

s více než třemi dětmi v roce 1981 byla jasně formulována politika podporující vícedětné rodiny. Do popředí se stále více dostávalo i téma sladování práce a rodiny.

V roce 1985 byla zavedena dávka pro malé dítě, která nahradila dávky v těhotenství a po porodu, a také byl zaveden rodinný doplněk pro děti do 3 let. Tato dávka byla vyplácena plošně bez ohledu na příjem po dobu 9 měsíců – 5 měsíců v těhotenství, 1 měsíc okolo porodu a 3 měsíce po narození dítěte, s ohledem na výši příjmu rodičů dále až do 3. narozenin dítěte.

V roce 1985 byl také zaveden rodičovský příspěvek pro rodiče, který přerušil nebo omezil pracovní aktivitu v souvislosti s narozením či adoptí a výchovou dítěte mladšího 3 let, a to třetího v pořadí. Příspěvek byl vyplácen po dobu 24 měsíců, přičemž jeho výše byla odstupňována v závislosti na příjmu rodiče.²¹

V roce 1987 byl zaveden příspěvek na hlídání dětí v domácnosti, který byl určen rodinám či samoživitelům zaměstnávajícím ve své domácnosti osobu pověřenou péčí o děti mladších 3 let. Podmínkou byla ekonomická aktivita obou rodičů či samoživitele. Nárok na tuto dávku nebyl podmíněn příjmem rodiny a dávka mohla být vyplácena až do 3. narozenin dítěte. Rodiče navíc mohli uplatnit slevu na dani ve výši poloviny nákladů na hlídání dítěte či dětí.

Obecně tak lze říci, že v období 90.let se hlavním bodem rodinné politiky ve Francii stalo téma sladování rodiny a práce. Byly zavedeny další dávky, které měly za cíl finančně pomoci rodinám uhradit náklady na neinstitutonální péči o malé děti formou proplácení části nákladů spojených s platem a sociálním pojištěním asistentky starající se v rodině o dítě mladší 6 let. Došlo tak k rozvoji alternativních forem nerodinné péče o děti, ale zároveň bylo však ve větší míře umožněno matkám/rodičům pečovat o děti sami.

Od roku 1994 měli nárok na rodičovský příspěvek i rodiče se 2 dětmi, kdy mladšímu dítěti byly méně než 3 roky. Příspěvek navíc bylo možno kombinovat s částečným úvazkem. V roce 1994 došlo též k valorizaci dávek spojených s nerodinnou péčí o děti. V letech 1995 až 1998 byl však nárok na většinu dávek pro rodiny s dětmi testován příjmem rodiny.

Od roku 2002 mohou otcové nastoupit na otcovskou dovolenou. V roce 2004 došlo k významné reformě dávek v mateřství a rodičovství, protože bylo vládou upuštěno od preference rodin se třemi a více dětmi, jako tomu bylo doposud.

Byla tak vytvořena 1 dávka bez ohledu na počet dětí - jedná se o dávku „dávky k přijetí malého dítěte („la prestation d'accueil du jeune enfant“ – PAJE), která je tvořena několika

²¹ Historie a vývoj rodinné politiky ve Francii [citováno 2014-03-23]. Dostupné z URL:

< <http://www.uniondesfamilles.org/histoire-politique-familiale-france> >

dílčími dávkami - první dávkou z nich je porodné („le prime á la naissance“), které je vyplácené již v průběhu těhotenství dle příjmu a typu rodiny. Druhou dílčí dávkou je tzv. „základní příspěvek/dávka“ („l'allocation de base“), kde je podmínkou přítomnost dítěte mladšího 3 let a vyplácení dávky je vázáno na lékařské prohlídky dítěte a také na typ a příjem rodiny. Dávka je vyplácena od narození do třetích narozenin dítěte.

Součástí dávek „poskytování služeb pro malé dítě“ jsou i dávky pomáhající rodině s malým dítětem s financováním hlídání dětí. Reformován byl i rodičovský příspěvek, nově nazvaný „doplňk ke svobodné volbě činnosti“ („le complémen de libre choix d'activité“). Podmínkou nároku na tuto dávku je péče rodiče o alespoň 1 dítě mladší 3 let a práce na maximálně částečný úvazek. Rodičovský příspěvek mohou pobírat oba rodiče v případě, že oba pracují na částečné úvazky – výše součtu jejich příspěvků může být rovna maximálně 100 %. U prvních dětí je příspěvek vyplácen po dobu maximálně 6 měsíců od narození nebo adopce či konce mateřské nebo otcovské dovolené. U ostatních dětí je vyplácen až do 3. narozenin dítěte. Rodičovský příspěvek je rovněž možné kombinovat s příspěvkem na hlídání dětí v případě, že rodič pracuje na částečný úvazek.²²

2.3.1. Mateřská a otcovská dovolená

Mateřská dovolená je dovolená určená pro matky před a po porodu a její délka se liší v závislosti na 3 faktorech – počtu závislých či živě narozených dětí, narození jednoho dítěte či vícčet a na přítomnosti zdravotních komplikací v těhotenství či po porodu. Mateřské dávky dostávají od státu matky – zaměstnankyně přerušující svou práci a to na dobu: 16 týdnů (6 týdnů před porodem a 10 týdnů po porodu) nebo 26 týdnů, jedná-li se o dítě třetího a vyššího pořadí (8 týdnů před porodem a 18 týdnů po porodu). V případě dvojčet se mateřská dovolená prodlužuje na 34 týdnů (12 týdnů před a 22 týdnů po porodu) a v případě trojčet a dalších vícčet činí mateřská dovolená 48 týdnů (24 týdnů před porodem a 24 týdnů po porodu).²³

V případě zdravotních komplikací může být předporodní dovolená prodloužena na doporučení lékaře o 2 týdny, poporodní pak o 4 týdny.

²² Historie a vývoj rodinné politiky ve Francii [citováno 2014-03-23]. Dostupné z URL: < <http://www.uniondesfamilles.org/histoire-politique-familiale-france> >

²³ VÚPSV – Rodičovská péče [citováno 2014-04-06]. Dostupné z URL: <http://www.vupsv.cz/index.php?p=parental_care&site=default>

Během mateřské dovolené je ženě vyplácen příspěvek v mateřství ze sociálního pojištění (tzv. denní dávka – „les indemnités journalières“) v případě, že platí pojistné minimálně po dobu 10 měsíců, pracovala alespoň 200 hodin během 3 měsíců před nástupem na mateřskou dovolenou nebo měla po dobu 6 měsíců před otěhotněním nebo nástupem na mateřskou dovolenou příjem rovný alespoň 1 015 násobku minimální hodinové mzdy (v roce 2012 se jedná o 9,40 EUR), ze kterého bylo odváděno pojištění.²⁴

Jeho denní výše se vypočítává z průměrné mzdy v posledních 3 měsících, maximálně však do výše 3 031 EUR/měsíc (počítáno k 1.1.2012). Minimální výše mateřského příspěvku je stanovena na 9,09 EUR a maximální na 80,04 EUR /denně (tj. při kurzu 27,5 Kč / EUR činí min. částka 250 Kč, maximální je poté 2 211 Kč).

Podle kolektivních smluv může zaměstnavatel dorovnat zbývajících rozdíl do výše čisté mzdy.²⁵ Podle zprávy za rok 2008 představuje náhrada průměrně 56 % předchozího výdělku.

V případě samostatně výdělečně činných žen při přerušení pracovní činnosti po dobu minimálně 44 po sobě jdoucích dnů, z nichž minimálně 14 dnů náleží období bezprostředně před předpokládaným porodem, je vyplácen příspěvek „denní dávka z přerušeného podnikání“ („l'indemnité journalière forfaitaire d'interruption d'activité“). Toto přerušení může být 2x prodlouženo na dalších 15 po sobě jdoucích dnů.

Výše denního příspěvku je vypočítána jako 1/60,84 měsíčního stropu sociálního pojištění, což činí 48,82 EUR (k 1.1.2012). V roce 2012 tedy dosahuje souhrnné výše²⁶:

²⁴ Council of Europe Family Policy Database [citováno 2014-04-05].
Dostupné z URL: < www.coe.int/familypolicy/database >

²⁵ Mateřská dovolená [citováno 2014-04-06].
Dostupné z URL:< <http://www.ameli.fr/assures/droits-et-demarches/par-situation-personnelle/vous-allez-avoir-un-enfant/vous-etes-enceinte-votre-conge-maternite/vos-indemnites-journalieres.php> >

²⁶ Chefs d'entreprise (Podnikaté) – nárok dávky [citováno 2014-04-06]. Dostupné z URL:
< <http://www.rsi.fr/sante/naissance-et-adoption/allocations-maternite/chefs-dentreprise.html> >

Tabulka č. 3 – Výše příspěvku mateřské dovolené ve Francii

Počet dní přerušení činnosti	Výše příspěvku *
44 dní	2 192,08 EUR – 60 282 Kč
59 dní	2 939,38 EUR – 80 333 Kč
74 dní	3 686,68 EUR – 101 384 Kč

*Přepočítáno kurzem 27,50 Kč / EUR.

Zdroj: Vlastní zpracování dle webu Chefs d'entreprise (Podnikatelé).

Otcovská dovolená byla zavedena 1.1.2002. Vedle 3 dnů dovolené v období okolo narození dítěte, které garantuje zákoník práce a hradí zaměstnavatel, může otec čerpat dalších 11 po sobě jdoucích pracovních dnů dovolené proplácené ze sociálního pojištění. V případě vícečetného porodu může čerpat o 7 dní déle, tj. 18 dní.

2.3.2. Rodičovská dovolená

V současné době je možné čerpat rodičovskou dovolenou do třetích narozenin dítěte, v případě adoptovaného dítěte po dobu 3 let od jeho převzetí do péče (bylo-li v té době mladší než 3 roky) nebo po dobu 1 roku u starších dětí (do 16 let věku).²⁷

Rodičovská dovolená se nastupuje na 6 měsíců a toto období je možné opakovaně prodlužovat. Matka či otec dítěte se mohou na rodičovské dovolené střídat. Avšak zaměstnanec, který po ukončení období rodičovské dovolené nastoupil zpět do zaměstnání, již nesmí u téhož dítěte čerpat další období rodičovské dovolené.

Nárok na tuto dovolenou mají zaměstnanci pracující u stejného zaměstnavatele po dobu alespoň 1 roku. Rodičovskou dovolenou je možné kombinovat s částečným pracovním úvazkem, a je tedy možné odlišit plnou a částečnou rodičovskou dovolenou. Po dobu čerpání dovolené je rodiči garantováno právo na návrat k zaměstnavateli i výše jeho původní mzdy.

Matky malých dětí, které čerpají plnou rodičovskou dovolenou, mají častěji více dětí a jsou méně kvalifikované než matky stejně starých dětí, které i nadále pracují alespoň na částečný úvazek. Rodičovská dovolená je neplacená, rodič tedy nepobírá plat ani náhradu mzdy. Zaměstnanec však může za určitých okolností čerpat specifické sociální dávky.

²⁷ VÚPSV – Rodičovská péče [citováno 2014-04-06].

Dostupné z [URL:<http://www.vupsv.cz/index.php?p=parental_care&site=default>](http://www.vupsv.cz/index.php?p=parental_care&site=default)

Rodičovský příspěvek byl zaveden roku 1985 a byl určen pro rodiče, který přerušil či omezil pracovní aktivitu v souvislosti s narozením či adoptí a výchovou dítěte mladšího 3 let. Od roku 1994 byl nárok na rodičovský příspěvek rozšířen na druhé děti.

V současné době náleží rodiči, který se rozhodne zcela nebo částečně přerušit pracovní aktivitu, již zmíněný rodičovský příspěvek – plný nebo částečný, podle jeho pracovní aktivity. Tento příspěvek může být pobírán maximálně po dobu 6 měsíců v případě 1. dítěte a až do 3. narozenin v případě druhých a dalších dětí.

Míra pobírání rodičovského příspěvku je v porovnání s Českou republikou velmi nízká. Podle výzkumu pobírala plný rodičovský příspěvek 1/10 rodin po narození prvního dítěte, 1/3 rodin v případě druhého dítěte a 4/10 u třetího a dalšího dítěte.²⁸

Tabulka č. 4 - Výše rodičovského příspěvku ve Francii r. 2013

Pokud rodič nepracuje	Má nárok na základní dávku *	Nemá nárok na základní dávku *
Měsíční výše rodičovského příspěvku	388, 19 EUR – 10 675 Kč	572,81 EUR – 15 752 Kč
Pokud rodič pracuje na částečný úvazek	úvazek nižší než 50 %	úvazek 50-80 %
Nárok na základní dávku	250,95 EUR – 6 901 Kč	144,77 EUR – 3 981 Kč
Není nárok na základní dávku	435,57 EUR – 11 978 Kč	329,38 EUR – 9 058 Kč

*přepočítáno kurzem 27,50 Kč / EUR

Zdroj: Vlastní zpracování dle webu CAF.²⁹

Francie klade důraz na rodinnou problematiku a současná francouzská rodinná politika je výsledkem kompromisu mezi snahou o zvyšování porodnosti, podporou příjmu rodin a snahou o rovnováhu mezi prací a rodinou. Zahrnuje tedy širokou škálu opatření podporující zaměstnanost žen, což se děje prostřednictvím podpory individuální profesionální péče o děti, ale i nabídkou předškolních zařízení pro děti starší 3 let, a dalšími zařízeními zaměřujícími se na početné rodiny. Rodinné dávky jasně podporují rodiny s více dětmi

²⁸ Mateřská a rodičovská dovolená ve státech EU [citováno 2014-03-01].

Dostupné z URL:< <http://www.obcan.ecn.cz/text.shtml?x=139537> >

²⁹ CAF [citováno 2014-03-01]. Dostupné z URL:< - <http://www.caf.fr/aides-et-services/s-informer-sur-les-aides/petite-enfance/le-complement-de-libre-choix-d-activite>

a rodiny s nízkými příjmy. Systém sociálních dávek zohledňuje různé životní situace, jako je např. bydlení, stěhování, náklady spojené se vzděláváním dětí apod.

2.4. Vývoj sociálních dávek v Švédsku

Již po nástupu sociálně-demokratické strany k moci v roce 1932 se začaly zpracovávat studie mapující demografický stav společnosti a hledat řešení na zvýšení stále klesající nízké porodnosti. Vypracování studie, jejíž doporučení se týkala zejména podpory dětí, je spojeno se jmény K.M.Myrdala a A.Myrdala. Snahou byla kompenzace zvýšených nákladů spojených s péčí o děti a vyrovnaní životní úrovně rodin s dětmi s bezdětnými domácnostmi. Stát se tedy zaměřil na nástroje na podporu rodin. Konkrétně se jednalo např. o poskytování lékařské péče pro matky a malé děti, finanční podporu v oblasti bydlení pro velké rodiny, úpravu legislativy týkající se potratů, apod.³⁰

Po druhé světové válce se postupně začal vyvíjet model sociální státu, kterým se Švédsko vyznačuje dodnes. V této době byl mimo jiné zaveden univerzální systém povinného zdravotního pojištění s dávkami, jejichž výše byla přímo závislá na předchozím příjmu. V 60. letech 20. století se prosadil důležitý zákon o národním pojištění – jeho součástí byl i systém tzv. rodičovského pojištění, což byla soustava dávek pro rodiny s dětmi. V 70. a 80. letech začíná být kladen důraz státu na zabezpečení výchovy dětí rodiči, ale také na rovnost mužů a žen v péči o své potomky. Bylo uzákoněno prodloužení rodičovské dovolené až na 450 dnů. Stát se v tomto období vyznačoval snahou snížit sociální rozdíly mezi obyvateli a pomoci ohroženým skupinám obyvatel – např. matky s dětmi. Stát tak realizoval stále větší počet sociálních dávek, což ale nakonec vedlo k velkému státnímu zadlužení.

O 90. letech se tak mluví jako o krizi sociálního státu, což je spojeno s ekonomickou krizí, která Švédsko v této době postihla. Jednalo se hlavně o snahu státu snížit rostoucí veřejné zadlužení, kdy stát zvolil možnost zvýšení daní, což ovšem vedlo k útlumu hospodářského rozvoje země a zároveň zde došlo i k výrazné inflaci a rostoucí nezaměstnanosti. Vláda z tohoto důvodu byla nucena snížit některé dávky (např. nemocenské, podpory v oblasti

³⁰ Potůček, M. – Sociální politika, 1. vyd. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1995 ISBN 80-85850-01-X. Kapitola I. – Historie sociální politiky, st. 15-19

bydlení) a zavést přísnější kritéria pro nárok na ně. Proto po této době rostl počet dávek již vázaných na předchozí pracovní příjem. Nicméně omezení se oblasti podpory rodin nijak výrazně nedotkla. Došlo jen k menší změně přídavků na děti. Zároveň díky stále přetrvávajícímu důrazu na plnou zaměstnanost, byla i v době krize rozšiřována síť zařízení péče o děti předškolního věku.

V současné době se švédský stát snaží svou pomoc zaměřit zejména na děti obecně, na neúplné rodiny a početné rodiny (tj. rodiny s více dětmi) a na postižené děti.

Švédská rodinná politika je tak založena na komplexní sociální ochraně, do které zahrnujeme přídavky na děti, veřejnou zdravotní péči, rodičovské pojištění, bezplatné školství a vysokou saturaci institucemi předškolní péče o děti. Ty jsou financovány místními orgány se státní podporou. Smyslem těchto opatření je podpora dvoukariérových rodin, která se realizuje na základě opatření umožňujících rovný přístup k sociálním dávkám ve vztahu k pohlaví, ale i snahy o umožnění sladění práce a péče o rodinu. Systém dávek a služeb je tak v zásadě vybudován na principu universality a snadné administrace.³¹

2.4.1 Mateřství a rodičovství

Mateřská dovolená je poskytována ženě po dobu 14 týdnů, přičemž může omluvené pracovní volno čerpat nejdříve 60 dnů před plánovaným porodem. V případě, že žena z důvodu těhotenství není schopna vykonávat dosavadní zaměstnání, má po dobu 50 dní před porodem nárok na vyrovnávací příspěvek v mateřství (pregnancy benefit). Jeho výše se odvíjí od předchozího příjmu ženy – dostane 80 % měsíčního příjmu. Není zde stanoven žádný maximální limit.

Otcovská dovolená byla zavedena již v roce 1974 spolu se zřízením rodičovského pojištění. V prosazení tohoto opatření můžeme vidět snahu státu zvýšit zapojení otce do výchovy dětí. Zavedení otcovské dovolené mělo za cíl pomoci ženě při péči o novorozence nebo také umožnit otci, aby se postaral o starší dítě v době, kdy je matka v nemocnici. Otcové

³¹ Munková, G. – Sociální politika v evropských zemích –1. vyd. Praha: Karolinum, 2004, ISBN: 80-246-0780-8 . Kapitola IV. – Sociální politika ve Švédsku

dítěte mají nárok na čerpání 10 dnů po porodu dítěte a na příslušnou dávku peněžité pomoci v otcovství.³²

Pro představu při výpočtu přes průměrnou hrubou měsíční mzdu ve Švédsku se jedná o vyrovnávací příspěvek v mateřství ve výši 2667,2 EUR. To je při kurzu 27,5 Kč/EUR celkem 73 348 Kč na měsíc (vypočítáno dle průměrné hrubé měsíční mzdy švédského občana z roku 2010 dle dat Eurostatu).

Po uplynutí mateřské a otcovské dovolené mohou rodiče čerpat rodičovskou dovolenou. Podmínkou jejího poskytnutí je trvalý pobyt rodičů ve Švédsku a péče o vlastní nebo adoptované dítě.

Po splnění těchto podmínek vzniká rodiči nárok na rodičovskou dovolenou v délce 480 dnů. V případě porodu více dětí se rodičovská dovolená prodlužuje o 180 dnů za každé dítě. Zajímavostí je, že se rodičovská dovolená může čerpat do 8 let věku dítěte.

Švédsko mezi ostatními státy vyniká svými opatřeními na zapojení otců do výchovy – u rodičovské dovolené je tento záměr státu nejzřejmější. Stát oběma rodičům dal možnost využívat rodičovské dovolené rovnoměrně – tj. každý z nich může využít 240 dnů. Není to ovšem podmínkou, až $\frac{3}{4}$ této doby lze převést na druhého partnera. Povinnou částí tak zůstává jen 60 dnů, které musí využít každý rodič, nelze je jednoduše převést na druhého partnera. Ve Švédsku je tato povinná minimální doba nazvaná jako tzv. „období výměny táty za mámu“.

V případě, že rodič splnil podmínku odpracovaných alespoň 240 dnů před vznikem nároku na rodičovskou dovolenou, je mu v období 390 dnů vyplácen rodičovský příspěvek ve výši 80 % předchozí měsíční mzdy jako kompenzace ztráty tohoto příjmu. Po zbývajících 90 dnů pak dostává univerzální příspěvek ve výši 6,60 EUR za každý den. Pro nezaměstnané rodiče a partnery s velmi nízkými příjmy je určen univerzální rodičovský příspěvek dosahující téměř 20 EUR na každý den ze 480 dnů rodičovské dovolené. Pro představu je to za celé období 261 360 Kč (přesný příspěvek na den je 19,8 EUR a měnový kurz bereme 27,5 Kč/EUR).³³

³² Council of Europe Family Policy Database [citováno 2014-04-05].

Dostupné z URL: < www.coe.int/familypolicy/database >

³³ Ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí - Švédsko [citováno 2014-04-05].

Dostupné z URL: <<http://www.government.se/sb/d/15473/a/183497>
a <http://www.government.se/sb/d/574/a/237982> >

Rodičovský příspěvek („parentel benefit“) umožňuje oběma rodičům skloubit práci či/a studium s rodičovstvím.

Dočasný rodičovský příspěvek („temporary parentel benefit“) je určen rodičům, jež se starají o nemocné dítě a nemohou z tohoto důvodu pracovat. Příspěvek může být vyplacen po dobu maximálně 60 dní za rok do 12 let dítěte (v některých případech do 16 let). Otec je oprávněn k 10 dnům dočasného rodičovského příspěvku v souvislosti s narozením dítěte.

2.4.2 Přídavky na děti

Pro potřeby poskytování přídavků na děti je také ve Švédsku vymezen pojem nezaopatřené dítě – jedná se o dítě do dovršení 16 let (do 20 let v případě studia). Přídavek na dítě je vyplácen měsíčně rodiči za každé nezaopatřené dítě a nejedná se o testovanou dávku (tj. není závislá na příjmu rodiče/rodičů).

Přídavek na dítě („child allowance“) se vyplácí od měsíce, který následuje po měsíci narození dítěte, až do konce čtvrtletí, kdy dítě dosáhne věku 16 let. Doplňkový přídavek pro další děti je určen rodinám se 2 a více dětmi.

Příspěvek na výchovu dítěte („child-raising allowance“) je dobrovolný komunální příspěvek, který mohou vyplácet obce ze svého rozpočtu. Je určen rodičům, kterým poskytuje větší možnost zůstat doma a starat se o své dítě. Jedná o příspěvek na děti od 1 do 3 let.^{34, 35}

Zároveň ve Švédsku existuje propracovaná síť služeb péče pro děti – od roku 2002 tuto péči z 90 % hradí stát, zbylých 10 % hradí rodič. Od roku 2003 mají všechny děti ve věku 4 a 5 let zdarma pobyt ve školce na 3 hodiny denně.

³⁴ Mateřská a rodičovská dovolená ve státech EU [citováno 2014-03-01].
Dostupné z URL:< <http://www.obcan.ecn.cz/text.shtml?x=139537> >

³⁵ Ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí - Švédsko [citováno 2014-04-05].
Dostupné z URL:< <http://www.government.se/sb/d/15473/a/183497> a
<http://www.government.se/sb/d/574/a/237982> >

3. Porodnost a její vývoj v České republice, Francii a Švédsku

3.1. Vývoj porodnosti v ČR

Vývoj porodnosti na území dnešní České republiky byl po 2.světové válce ovlivněn nepříznivou ekonomickou a obtížnou bytovou situací. Taktéž byl problémem s nedostatkem předškolních zařízení pro děti, kdy byla ekonomická aktivita žen velmi vysoká a ženy tak ač chtěly, pracovat jít nemohly. Ještě počátkem 50.let byla úhrnná plodnost zhruba na stejných hodnotách jako tomu bylo ve Francii (jedná se o téměř 3 děti na ženu), ale od poloviny 50.let dochází na našem území k poklesu porodnosti.

Největším zlomem ve snižující se porodnosti byla politická opatření přijatá na sjezdu KSČM v roce 1971, která zavedla lepší propopulační politiku – zavedla dávky pro rodiny, byly umožněny novomanželské půjčky a další. Tak se povedlo v letech 1973 až 1979 zvýšit porodnost díky ovlivnění generací, které byly v tu dobu ve věku maximální plodnosti (jedná se o ročníky 1948-1952), ale i mladší generace. Tyto generace se tak vyznačují historicky nejnižší bezdětností (jedná se o 6,4 % bezdětných žen generace 1949), historicky nejnižším podílem žen s pouze 1 dítětem (13,8 % generace 1951-1952) a také tím, že v této době zastavil pokles podílu žen se 3 a více dětmi.

V porevoluční době se populační vývoj České republiky blížil západním zemím zejména ve snižování počtu narozených dětí a přechodem k modelu rodiny s jedním dítětem, zlepšováním úmrtnostních poměrů, prodlužování střední délky života, změnou chápání instituce manželství a popularizací tzv. nesezdaných soužití, zvyšování věku při vstupu do manželství a porodu prvního dítěte a snížením potratů.

Důsledkem dramatického poklesu plodnosti byl v roce 1994 poprvé v historii České republiky zaznamenán úbytek obyvatelstva přirozenou měnou v mírovém období, neboť došlo k situaci, kdy počet zemřelých osob překročil počet živě narozených dětí.³⁶

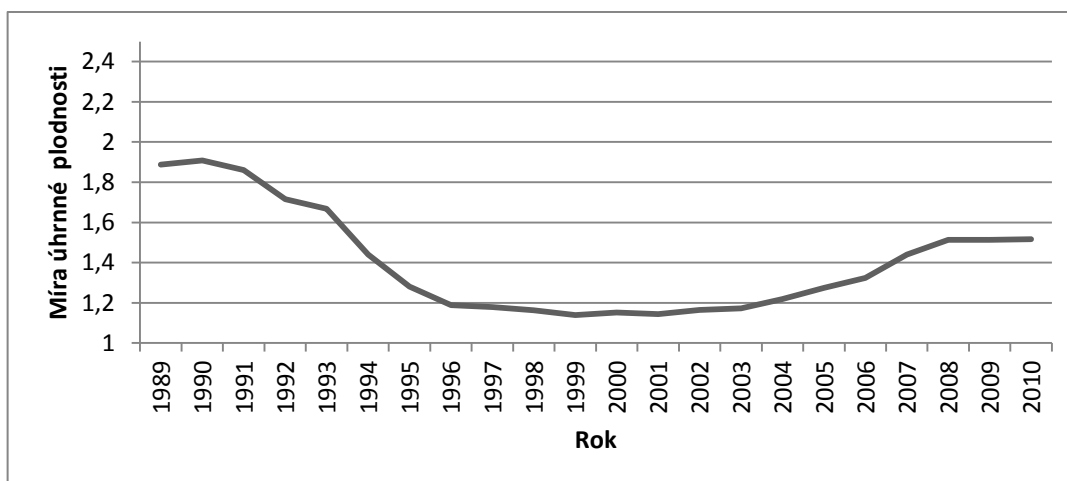
Po revoluci vzniká na našem území paradoxní situace, kdy klesá porodnost, ačkoli se do věků vysoké plodnosti dostávají velmi silné ročníky ze šedesátých let. Jedná se o situaci, která vychází z toho, že před rokem 1989 bylo normální mít v nízkém věku hodně dětí, ale dnes mají ženy málo dětí, které se jim čím dál častěji rodí až v pozdějších letech. Je to dáno

³⁶ Rychtaříková J, Porodnost v České republice: dvě rozdílné epochy [citováno 2014-04-10]. Dostupné z URL: < <http://geography.cz/geograficke-rozhledy/wp-content/uploads/2007/10/str2-9.pdf>

společenskou proměnou, kdy se po revoluci ženám otevřely nové možnosti seberealizace – větší možnost vzdělání, cestování, budování kariéry, a to právě na úkor pořízení dětí.

Změněné úmrtnostní poměry a prudké snížení počtu narozených dětí mají ale vážný dopad do struktury populace i její velikosti. Pro představu – hranice plodnosti 1,3 dítěte na ženu v reprodukčním věku je demografy považována za alarmující, neboť ve výhledu se početnost každé následující reprodukční generace, která trvá zhruba 30 let, sníží na 63 % velikosti té předešlé. Ve výsledku to znamená, že jestliže velikost první generace je 100, poté druhé je 63, třetí 40 a čtvrté 25, a to vše během 90 let. Hodnota úhrnné plodnosti dlouhodobě nižší než 1,3 se nazývá pastí nízké plodnosti, neboť z psychologického hlediska lidé, kteří vyrůstají v prostředí, kde rodičovství není vzorem a páry spolu žijí bez dětí nebo pouze s jedním dítětem, mění i své celoživotní hodnoty, kde rodina a děti často nemají místo.³⁷

Graf č. 1 - Vývoj úhrnné míry plodnosti v České republice

Zdroj : Vlastní zpracování dle - <http://www.humanfertility.org/> .

V roce 2012 se míra plodnosti v České republice pohybovala na 1,45 dítěte na ženu v plodném věku, přičemž záchovná míra plodnosti je ve výši 2,1 dítěte na ženu.

Dle demografické prognózy ČSÚ (viz tabulka č.2 a příloha č.5) bude v roce 2101 v České republice pouhých 12,2 % dětské populace (tj. děti ve věku 0-15 let), přičemž v roce 2012 to bylo ještě 14,8 % dětské populace. Díky této prognóze můžeme vidět očekávané snižování

³⁷ Rychtaříková J, Porodnost v České republice: dvě rozdílné epochy [citováno 2014-04-10]. Dostupné z URL: < <http://geography.cz/geograficke-rozhledy/wp-content/uploads/2007/10/str2-9.pdf>

porodnosti, a naopak vzrůstající počet prarodičovské populace (65 let a více), kdy její výše v roce 2012 byla 16,8 % a v roce 2101 je to již 32,5 % z celkové populace, tj. téměř dvojnásobný růst.³⁸

Tabulka č. 5 – Věkové skupiny obyvatelstva České republiky v roce 2012 a data z demografické projekce na rok 2101³⁹

věk	rok 2012		rok 2101	
	miliony	procenta	miliony	procenta
0-14	1,56	14,8	0,94	12,2
15-64	7,19	68,4	4,25	55,3
65 +	1,77	16,8	2,5	32,5
celkem	10,52	100	7,69	100

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ.

3.2. Vývoj porodnosti ve Francii

Počty živě narozených dětí se ve Francii od druhé poloviny 40.let až do poloviny 70.let pohybovaly nad hranicí 800 tisíc ročně. V 1. polovině 70. let došlo k poměrně významnému propadu v ročních počtech narozených – v roce 1976 bylo dosaženo minima, když se v tomto roce narodilo pouze 720 tisíc dětí. Do začátku 90.let se pak rodilo v průměru 750 tisíc dětí ročně. K dalšímu většímu poklesu v počtech narozených dětí došlo až téměř po 20 letech - v 1. polovině 90.let, kdy se v roce 1993 a 1994 narodilo nejméně dětí – šlo tehdy o pouhých 712 tisíc dětí. Od druhé poloviny 90.let však dochází k opětovnému vzestupu počtu narozených a to i přes početní úbytek žen v reprodukčním věku.⁴⁰

Úhrnná plodnost se až do poloviny 70.let pohybovala nad úrovní 2 dětí na ženu - v roce 1964 dokonce na úrovni 2,9 dítěte. Ve 2.polovině 70.let díky nižšímu počtu živě narozených dětí klesla na úroveň 1,8 a udržela se na ní, s mírnými výkyvy, až do konce 90.let. Ačkoli

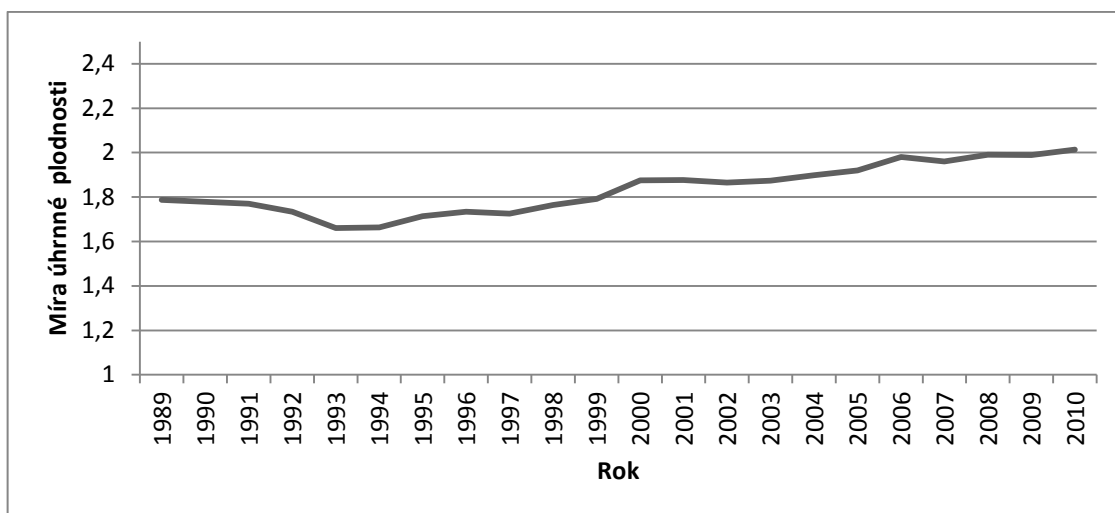
^{38, 36} ČSÚ -Věková struktura obyvatelstva 2012 a projekce obyvatelstva k 1.1.2101 [citováno 2014-04-10]. Dostupné z URL: < <http://www.czso.cz/animgraf/cz/> a http://www.czso.cz/animgraf/projekce_1950_2101/index.htm >

⁴⁰ Populační vývoj Francie [citováno 2014-04-10]. Dostupné z URL: < http://demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=805 >

na rozdíl od prudkého poklesu úrovně plodnosti v zemích střední a východní Evropy v 90.letech, mimo jiné zaznamenaného i v České republice, ve Francii v tomto období hodnota úhrnné plodnosti nikdy neklesla pod 1,66 - což je minimum z roku 1993 a 1994.

Od přelomu tisíciletí pak dochází k opětovnému nárůstu plodnosti a počet dětí připadajících na jednu ženu se opět přiblížil k hranici 2, kterou nakonec v roce 2010 o jednu desetinu překročil (viz graf č.2).

Graf č. 2 - Vývoj úhrnné míry plodnosti ve Francii

Zdroj: Vlastní zpracování dle - <http://www.humanfertility.org/>.

Ve Francii je tedy porodnost stále poměrně vysoká, a to i přesto že se i zde i projevila tendence mladých lidí odkládat pořízení dětí až na pozdější dobu a oslabování role manželství jako je tomu i jinde v Evropě. Vysoká úroveň porodnosti ve Francii je často přikládána i vlivu migrace, avšak tento předpoklad odborníci ve skutečnosti vyvracejí v práci pana Toulemona z roku 2003 a 2006, kde se dozvíme, že např. pokud bychom v 90.letech do plodnosti nepočítali ženy narozené mimo Francii byla by úroveň plodnosti nižší pouze o 0,07 dítěte na ženu. Navíc dcery imigrantů, které se již narodily ve Francii, přebírají dle všeho chování francouzské populace a mají tedy stejnou plodnost jako Francouzky, jejichž matky se narodily ve Francii.⁴¹

Poté se ale nabízí prostá otázka – co je ve Francii jinak oproti ostatním zemím Evropy, kde je míra plodnosti o mnoho nižší? Hlavním důvodem pro tak vysokou úroveň porodnosti

⁴¹ Fertility Among Immigrant Women in France [citováno 2014-04-15].

Dostupné z URL:< <http://paa2006.princeton.edu/papers/61103> >

ve Francii je vysoká úroveň plodnosti žen ve věku 30 až 40 let, tedy ve věku, kdy zároveň většina žen pracuje. (Viz tabulka č.4 a příloha č.6). Francie zažívá téměř stejné demografické a sociální změny v rodinném chování jako ostatní země, porodnost zde ale zůstává stabilní, protože ženy mají děti, i když se nevdaří a zároveň pokračují v práci po každém porodu.⁴²

Tabulka č. 6 - Plodnost podle věkových skupin od roku 2001 do roku 2006 (na 1000 žen)

Věk	Součet měr plodnosti dle specifického věku						Absolutní odchylka
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2006-2001
pod 20 let	42	41	39	39	39	37	-5
20-24	285	277	273	276	275	278	-7
25-29	654	646	642	643	639	650	-4
30-34	583	581	593	604	620	647	64
35-39	255	258	263	271	281	300	45
40+	58	59	61	64	68	71	13
celkem	1877	1862	1871	1897	1922	1983	106

Zdroj: Vlastní zpracování dle Fertility at a More Than 30-Year High.

3.3. Vývoj porodnosti ve Švédsku

Plodnost se v poválečném období až do poloviny 60.let udržovala ve Švédsku na úrovni přesahující hranici prosté reprodukce – tj. 2,1 dítěte na ženu. Od poloviny 60.let se počet ročně narozených dětí snižoval – jedním z důvodů je i zavedení moderních antikoncepčních metod. Jednalo se zde o pokles ze 123 tisíc v roce 1965 na 93 tisíc v první polovině 80.let. Poté se počty narozených opět zvyšovaly, přičemž tento trend byl způsoben tím, že v tuto dobu vstupovaly silné populační ročníky žen do věku nejvyšší plodnosti, a to až na úroveň 124 tisíc dětí na počátku 90.let.⁴³

Ve zvýšení úrovně porodnosti v 80.letech sehrály svoji roli dva faktory, které působily současně – jedná se o příznivou hospodářskou situaci, kdy si tak švédské rodiny mohly

⁴² Recent Demographic Developments in France: Fertility at a More Than 30-Year High [citováno 2014-04-15]. Dostupné z URL:

< http://www.ined.fr/fichier/t_publication/1339/publi_pdf2_demographic_development.pdf >

⁴³ Populační vývoj Švédsko [citováno 2014-04-15]. Dostupné z URL:

< http://demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=717 >

snadněji dovolit mít dítě (ať první či další v pořadí) a zároveň se jedná o změny v rodinné politice Švédska, které vedly ke zvýhodňování těch, kteří měli děti krátce po sobě.⁴⁴

Po poklesu v průběhu 90.let dochází v posledních letech k opětovnému nárůstu úhrnné míry plodnosti švédských žen. Se současnou hodnotou úhrnné plodnosti 1,99 dítěte na ženu v roce 2010, tak patří Švédsko z hlediska úrovně plodnosti evropských zemí mezi ty s nejvyššími hodnotami – např. Francie zaznamenala v roce 2010 úhrnnou plodnost 2,01 dítěte.

Dá se říci, že pokles a silné výkyvy v ročních ukazatelích úrovně plodnosti od 60.let jsou spojeny jednak s odkládáním narození prvního dítěte, dále pak s měnícím se podílem rodin s více než dvěma dětmi, který rovněž částečně souvisí s odkladem rodičovství.

V průběhu 35 let stoupl věk pro vstup do rodičovství o pět let – tj. od průměrného věku 24 let pro matky při narození prvního dítěte v roce 1970 na 29 let v roce 2005. Tento trend dále roste a v roce 2010 je nejvyšší míra plodnosti zaznamenána u žen ve věku 31 let – konkrétně se jedná o hodnotu 0,1537.⁴⁵ Přesný počet narozených dětí dle věku matky v roce 1989-2013 (viz příloha č. 5).

Zatímco úhrnná plodnost setrvává pod úrovní prosté reprodukce od konce 60.let (s výjimkou roku 1990), většina generací švédských žen narozených ve 20. století dosahuje konečnou plodností úrovně okolo 2 dětí na ženu. Generace žen narozené v 70.letech a později však již pravděpodobně uzavřou své reprodukční období s průměrem nedosahujícím 2 děti na ženu.⁴⁶

⁴⁴ J.M.Hoem – Why does Sweden have such high fertility? [citováno 2014-04-15].

Dostupné z URL: <<http://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2005-009.pdf> >

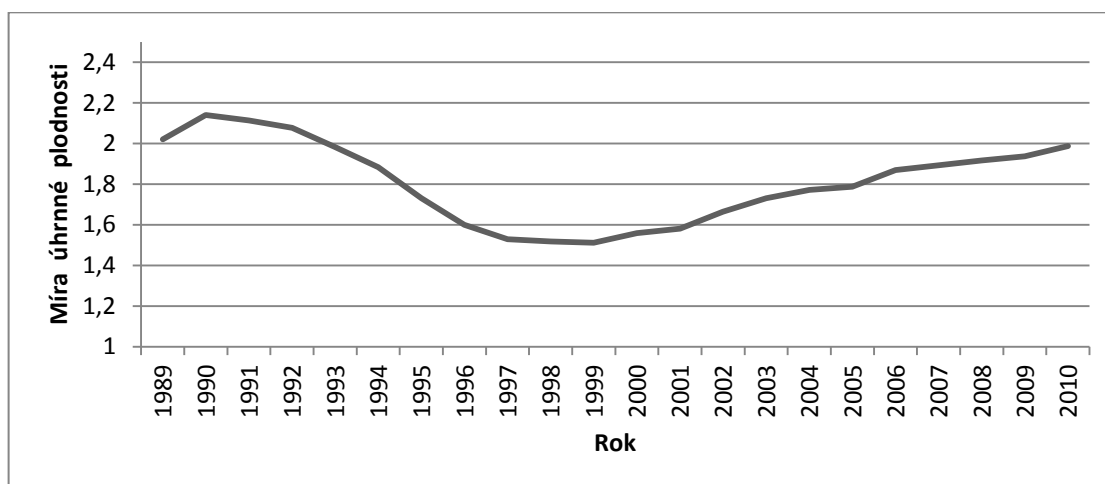
⁴⁵ - Statistics Sweden [citováno 2014-04-15]. Dostupné z URL:

< <http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/start.asp?lang=2> >

⁴⁶ L.S.Oláh a E.M.Bernhardt - Sweden: Combining childbearing and gender equality [citováno 2014-04-15]. Dostupné z URL:

< <http://www.demographic-research.org/volumes/vol19/28/19-28.pdf> >

Graf č. 3 - Vývoj úhrnné míry plodnosti ve Švédsku

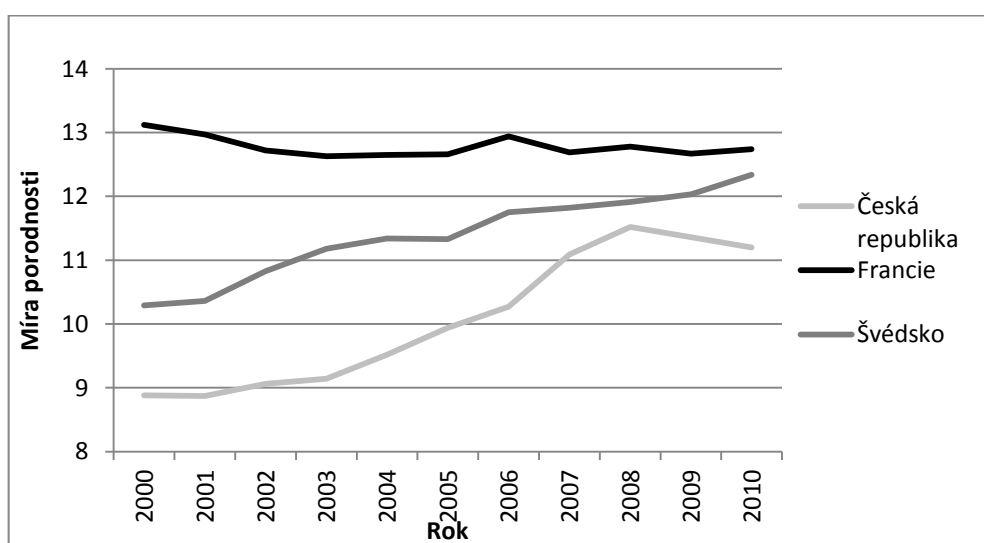
Zdroj: Vlastní zpracování dle - <http://www.humanfertility.org/> .

V posledních 21 letech se míra plodnosti ve Švédsku měnila výraznějším tempem (viz graf č.3), největšího poklesu dosahovala v letech 1997-1999, kdy se pohybovala kolem 1,5 dítěte na ženu. Jedná se zde o důsledek horší ekonomické situace v roce 1990, kdy klesly samozřejmě i rodinné příjmy, protože stát ve snaze snížit své výdaje omezil poskytované dávky a pro rodiny tak bylo méně snadné si „dovolit“ další děti. Tato krize je zřejmá i z grafu, kde vidíme výraznější pokles právě již od roku 1990. Zároveň v této době rostla nezaměstnanost, přičemž se výrazněji podporovala rekvalifikace a z toho důvodu se mnoho žen i rodin stěhovalo za vzdělání a na pořizování dětí tak nebyly vhodné podmínky. Tato situace přetrvávala až do roku 2000, kdy zaznamenáváme první růst úrovně plodnosti.

4. Vliv sociální politiky státu na porodnost

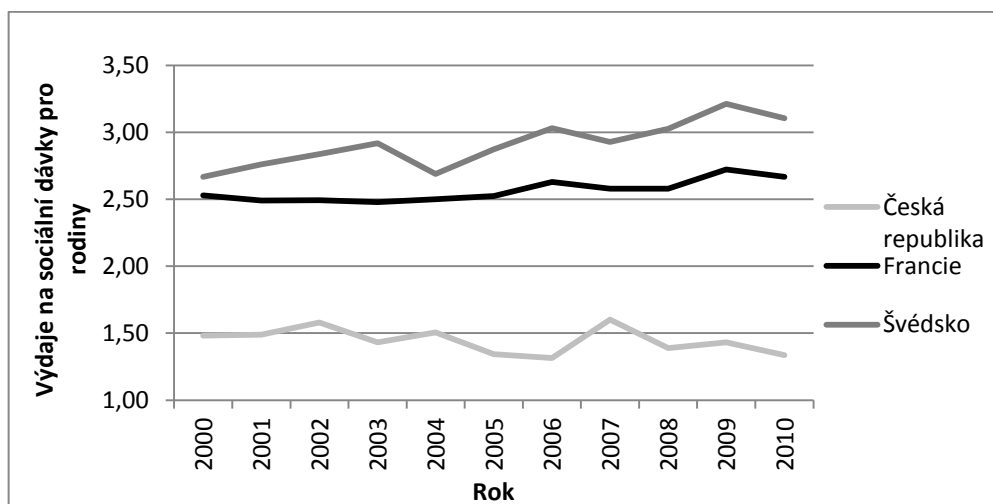
Dle míry porodnosti a vývoje výdajů států na sociální dávky pro rodiny s dětmi (viz graf č.5 a 6) si lze povšimnout, že vždy s ekonomickým propadem dané země dojde i k propadu porodnosti. Je to zapříčiněno hlavně snížením příjmu rodin – jak nezaměstnaností, tak i snahou státu snížit své výdaje, což se dotýká mimo jiné i výše vyplácených sociálních dávek zaměřených na rodiny s dětmi. Mezi další faktory patří horší dostupnost bydlení, větší finanční nejistota – zvláště pak mladých rodin, možnost sociálních vyloučení a další.

Graf č. 5 - Vývoj hrubé míry porodnosti v daných zemích

Zdroj: Vlastní zpracování dle - <http://www.humanfertility.org/> .

Graf č. 6 – Vývoj výdajů států na sociální dávky pro rodiny

Zdroj: Vlastní zpracování dle Eurostat - <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> .

Zároveň můžeme pozorovat u České republiky a Švédska růst prarodičovské generace na úkor dětské generace (viz příloha č. 6). U Francie se tento trend zatím neprokázal, naopak se tam dlouhodobě drží větší podíl dětské složky než prarodičovské.

4.1 Situace v České republice

Pokud se podíváme do 80.let 20.století, tak v České republice nízký věk prvorodiček neovlivňovala jen nedostatečná dostupnost antikoncepce, ale také tlak okolí na tyto mladé ženy. Například pouze manželé se dostali do pořadníku na byt, ve kterém se čekalo dlouho. Jen mladí manželé mohli žádat o novomanželskou půjčku. Navíc v té době bylo společensky bráno, že být svobodnou matkou byla životní nehoda dané dívky či ženy, nikoli svobodné rozhodnutí.

V dnešní době je ale na svobodné matky pohlíženo jinak. Ženám přibyly možnosti seberealizace a zároveň i stouply životní nároky. Už se nechtějí stát primárně matkami a ženami v domácnosti pečujícími o blaho domova, ale chtějí něco zažít, poznat, osamostatnit se a vybudovat si postavení v práci, což se už stává vlastně běžným standardem života dnešních žen. Není tak překvapivé, že přibývá volných svazků a důvody tohoto vývoje dle psychologů nejsou pouze ekonomické. Příčinou je dle nich i určitá nedůvěra mladých lidí v dlouhodobý trvalý vztah, kdy je zde i určitá neochota přijmout trvalý závazek – tzv. být na někom závislý a mít za něj zároveň i zodpovědnost v nepříznivých situacích.

Zároveň zde ale nastává situace, když většina žen, které odkládaly své první těhotenství, po dítěti silně zatouží po třicítce, kdy už pro ně ale není úplně jednoduché najít si trvalého partnera, se kterým by rodinu založily. I díky tomuto trendu se průměrný věk žen, které porodí své první dítě, stále zvyšuje (viz příloha č.3) a je to důvod proč zřejmě tento trend bude i nadále pokračovat.⁴⁷

Od roku 1995 do roku 2008 začal v České republice návrat na úroveň úhrnné plodnosti 2 děti na ženu, ačkoli zatím se pohybujeme bohužel na čísle 1,5 dítěte na ženu. Tento vývoj vláda a rodinná sdružení připisují využití rodinné politiky země – jedná se zde o úpravu přídavků na děti, mateřské dovolené, uspořádání péče o děti, možnost chův domů a dalšího.

⁴⁷ Veselý, P. – V kolika letech je nejlepší mít první dítě. [citováno 2014-05-07].

Dostupné z URL: < http://demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=69 >

4.2. Situace ve Francii

Pokud se podíváme na vývoj plodnosti ve Francii zjistíme, že měla celosvětově nejnížší plodnost počátkem 20. století. To vedlo v poválečné době k tomu, že Francouzi začali intenzivně budovat svou proročinnou politiku, o které říkají, že je pro ně tabu, které nikdo nezpochybňuje. Vzhledem k tomu, že rodinná politika je ve Francii prioritou každé politické strany, zejména pravice, se zde podařilo udržet stabilní populační klima – na rozdíl od ostatních zemí Evropy. V praxi to ve Francii znamená to, že lidé s dětmi mají velké odpisy na daních a mnoho dalších výhod a vědí, že žádná vláda to nezmění. Sami Francouzi tak říkají, že kdo má děti ve Francii, nikdy není chudý.⁴⁸

Tímto se dostáváme k důvodu, proč se ve Francii stabilně drží plodnost kolem 2 dětí na ženu již od roku 2006. Je to propracovaný systém podpor státu pro rodiny. Zároveň vzhledem k vázanosti na příjem rodičů je zde vysoká plodnost pracujících občanů, tj. žádaných skupin společnosti, které později nezatěžují tolik sociální systém.

4.3. Situace ve Švédsku

Ve švédském systému, kde je výše dávek odvozena od předchozích příjmů a pro rodiče je tak výhodné, aby dobu narození svého dítěte optimalizovali vzhledem k objemu příjmu a dávek, vedlo zavedení tzv. rychlostní prémie („speed-premium“) ve svém důsledku ke zkrácení meziporodních intervalů. Od roku 1980 měli totiž rodiče v případě, že interval mezi narozením dětí nepřesáhl 24 měsíců, nárok na dávky minimálně ve výši, jakou pobírali s předešlým dítětem, a to aniž by se museli mezi porody vracet na pracovní trh.⁴⁹

Pro rodiče tedy bylo výhodné načasovat si narození dítěte druhého (případně vyššího) pořadí v rámci těchto intervalů. V roce 1986 byl pak tento interval mezi dvěma porody zvýšen na 30 měsíců. Z těch matek, kterým se první dítě narodilo v roce 1989, mělo nejpozději do 30 měsíců své druhé dítě 45 % žen (oproti 30 % matek, které porodily své první dítě

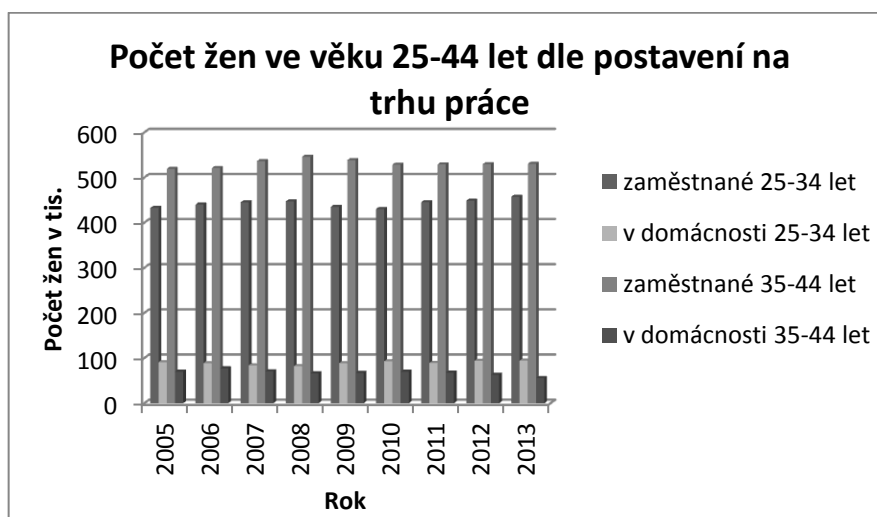
⁴⁸ Rychtaříková, J. - Rodinná politika by se měla v Česku stát prioritou. [citováno 2014-04-30]. Dostupné z URL: <http://demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=69>

⁴⁹ Hoem, J.M. – Why does Sweden have such high fertility? [citováno 2014-04-15]. Dostupné z URL: <<http://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2005-009.pdf>>

v roce 1983).⁵⁰ Tímto opatřením vztahujícím se na výplatu a výši dávek bylo ovlivněno také rození dětí třetího pořadí a zkrácení meziporodních intervalů se projevilo napříč vzdělanostními kategoriemi. Mezi vzdělanostními kategoriemi nebyly rozdíly nejen v rozsahu změny reprodukčního chování, ale ani v rychlosti, se kterou se rodiče adaptovali na prodloužení „výhodného“ intervalu na 2,5 roku v roce 1986.

Jedním z důvodů toho, že zmiňované opatření mělo tak výrazný účinek na dynamiku rození dětí, bylo i to, že běžná praxe švédských matek je setrvat na pracovním trhu i po narození dětí, ovšem redukovat svoji pracovní dobu. Více než 40 % zaměstnaných matek s dětmi do 7 let pracuje ve Švédsku na částečný úvazek.⁵¹

**Tabulka č. 7 – Počet žen ve Švédsku dle postavení na trhu práce
(vybrané věkové skupiny)**

Zdroj: Vlastní zpracování dle Statistic Sweden.

4.4 Doporučení pro Českou republiku

Co z mého pohledu chybí České republice, jsou jistoty pro rodiny s dětmi – jistota, že rodiny budou moci čerpat dané sociální dávky, budou zajištěna základní zařízení pro děti (jesle, mateřské, základní školy a další) a že rodina, jež bude ekonomicky činná a zároveň

⁵⁰ Oláh, L.S. a Bernhardt, E.M. - Sweden: Combining childbearing and gender equality [citováno 2014-04-20]. Dostupné z URL: <http://www.demographic-research.org/volumes/vol19/28/19-28.pdf> >

⁵¹ Statistics Sweden [citováno 2014-04-21]. Dostupné z URL: <http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/start.asp?lang=2> >

bude vychovávat potomky, nespadne díky ochraně ze strany státu na hranici chudoby. Což bohužel s neustále měnícími se politickými stranami ve vládě, kdy jedna vláda zavede určitá opatření a druhá je zase zruší, zde zajištěno není.

Zároveň je zde problém podpory nízkopříjmových rodin – tj. tvoří se zde určitá skupina obyvatel, která si pořídí hodně dětí a následně z dávek na ně žije celá rodina. Zde se dostáváme k tomu, že by se Česká republika měla zaměřit na podporu středně a vysokopříjmových skupin obyvatelstva – tj. pomoci rodinám, které jsou ekonomicky aktivní a nebudou pro stát vychovávat další občany, jež budou později závislí na sociálních dávkách a zároveň, kteří budou v budoucnu odvádět daně, takže ani jejich podpora vlastně nebude pro stát takovou zátěží. Zároveň je potřeba se zaměřit na porodnost 2. a 3. dětí. Pokud budeme podporovat, jak je tomu nyní u porodného, jen narození 1. dítěte, porodnost nikterak neovlivníme. Nehledě na fakt, že pokud se partneři rozhodnou mít prvního vlastního potomka, tak si ho pořídí, ať jim na něj stát v podobě porodného přispěje či nikoli. Druhé a další dítě ale rodiče už více zvažují – hlavně z ekonomického pohledu, tzv. „zda ho užijí“. Je to pochopitelný fakt, protože průměrně vyjde dítě rodiče na 1,5 milionu korun – jedná se o náklady na dítě do jeho osamostatnění.^{52, 53} I v případě, že rodina dosáhne díky nízkému příjmu na přídavek na dítě, stále se tu pohybujeme na úrovni státní pomoci kolem 420 tisíc korun (rodičovská a přídavek na dítě), což je necelá jedna třetina výdajů na dítě.

Dalším velkým problémem v České republice je ten, že ženy po uplynutí rodičovské dovolené nemají velkou šanci najít si práci – je to dáno i nynějším nastavením společnosti, kde zde mají zaměstnavatelé zakořeněné to, že ženy, které mají děti, si budou brát více dovolené (z důvodu nemocnosti svých dětí, atd.) a budou tak méně výkonné než stejně kvalifikovaný muž. Tudíž ženy ani nemají snahu si pořídít další děti, protože by tuto situaci rodina nemusela ustát, co se týče finanční stránky, kdy je zde ještě stále velká závislost na příjmu partnera. Záměrně nepíši manžela, protože za poslední léta se v České republice zvýšila mimomanželská porodnost na hodnotu kolem 40 %. Není to ale vzhledem k celoevropskému trendu nic zvláštního, ačkoli je otázkou, zda je tento trend správný.

Zde by se tak Česká republika mohla inspirovat u Francie, kde je velká nabídka částečných úvazků a ženy dostávají dále určitou část dávek, i když pracují. A tím pádem

⁵² - Dlouhý, S. – Náklady na dítě? 1,5 mil. Kč! [citováno 2014-05-07].

Dostupné z URL: < <http://www.investujeme.cz/naklady-na-dite-1-5-mil-kc/> >

⁵³ - Ryšková, L. - Kolik stojí dítě? [citováno 2014-05-07].

Dostupné z URL: < <http://finexpert.e15.cz/kolik-stoji-dite> >

zároveň nevypadávají z ekonomické aktivity, což je důležité pro udržení přehledu o vývoji daného odvětví (zvláště ve vědě a výzkumu, ale platí to i pro většinu jiných profesí, jde vývoj velmi kupředu a pokud by byla žena na rodičovské 2-4 roky bez sebemenšího kontaktu se svou profesí, nemůže se vrátit na svou původní pozici, protože už by jí nevyhovovala z důvodů vědomostí a kvalifikace), a zároveň se mohou věnovat svým dětem a nemít výčitky, že dávají přednost kariéře před rodinou. Z tohoto důvodu se mi moc líbí přístup Francie i Švédska, které se opravdu snaží občanům nabídnout nejschůdnější cestu, jak se věnovat své kariéře a rodině zároveň.

Můžeme zde trochu polemizovat i o délce mateřské dovolené, která je v České republice o několik týdnů delší než ve Švédsku a Francii. Tak se nabízí otázka, která délka mateřské dovolené je ta správná? Co se týče názoru samotných Francouzů, zjistíme, že v různých výzkumech samy Francouzsky uváděly, že se jim zdá délka mateřské krátká (mají ji o 12 týdnů kratší než je v České republice) a některé z nich si ji běžně prodlužují nad její rámec. Takže v tomto ohledu bych řekla, není důvod ke změnám. Přece jen je toto období pro matku a dítě zásadním pro navázání správného vztahu a není nutné ho chtít nějak omezovat.

Dle dat z tabulky (viz příloha č.4) zjistíme, že v České republice roste plodnost žen ve věku 30-34, což je trend i ostatních evropských zemí. Tento trend je vzhledem k dalším možnostem seberealizace žen pochopitelný, ale zároveň lze polemizovat o tom, zda je to biologicky správný jev. Většina lékařů totiž zastává názor, že fyzicky je žena na těhotenství připravena nejlépe v 25-29 letech. Ideální dobou se jeví dokonce už 24.-25.rok věku ženy, kdy jsou ženy nejplodnější a nejlépe připraveny donosit zdravý plod.⁵⁴

A s rostoucím věkem prvorodičky se zvyšuje riziko problémů. Přelomovým rokem je proto 35.rok věku ženy, kdy se od té doby zvyšuje pravděpodobnost problémů se samotným otěhotněním, ale následně i s těhotenstvím i porodem. Jedná se zde i o souvislost s delším bráním antikoncepce, kdy je běžné, že ještě 2-3 roky po jejím vysazení se nedaří ženě otěhotnět. Tak vystává logická otázka – do jakého věku bude „zdravé“ prodlužovat věk pro porod 1.dítěte? A má stát prostředky, jak tento trend ovlivnit? Osobně bych řekla, že ano – pokud stát bude podporovat mladé rodiny (dříve např. díky novomanželským půjčkám), tak nebude k odkládání mateřství tolik důvodů. Ačkoli samozřejmě to vždy bude více záviset na rozhodnutí samotných občanů, zda mají zájem už založit rodinu či cestovat, věnovat se

⁵⁴ - Z.Ježková – Kdy je nejlepší mít 1.dítě? [citováno 2014-05-07].

Dostupné z URL: < <http://www.babyweb.cz/kdy-je-nejlepsi-mit-prvni-dite> >

budování kariéry a dalšího. Zároveň je tu samozřejmě problém i s rozením 2. a dalšího dítěte, protože pokud porodí žena své 1.dítě v pozdější věku, opravdu si pořídí ještě další děti? Nebude už ve věku, kdy jí na další dítě bude chybět energie i pevnější zdraví? Zatím se potvrzuje, že pokud žena porodí své dítě ve vyšším věku, většinou zůstane dané dítě jedináčkem.⁵⁵ Tím se dostáváme k dalšímu problému - pokud se zamyslíme do budoucnosti, tak dítě narozené matce kolem 40 let bude maturovat v době, kdy jeho matka bude před důchodem, vnoučat se pravděpodobně daná žena ani nedožije a samotné dítě může strávit svá studia na VŠ zároveň s péčí o staré rodiče. A opravdu pak bude mít chuť a energii si pořídít vlastní potomky? Zvláště to pak platí pro ženy, které přece jen omezuje jejich plodnost i fyzická připravenost na těhotenství a následnou péči o dítě či děti.

Otázkou bohužel zůstává, zda je vlastně reálné udržet vývoj porodnosti a plodnosti na pozvolné míře – tj. aby nedocházelo k velkým babyboomům či naopak velmi nízkému počtu narozených dětí, což by samozřejmě vedlo k větším problémům – vyšší náklady na sociální dávky, problém s místy ve školách (v jednom období nedostatek zařízení, v druhém období nedostatek dětí v těchto zařízeních, kdy se tato zařízení ruší a za pár let je jich opět nedostatek), vyšší výkyvy na pracovním trhu (odchody a příchody matek po rodičovské dovolené) a další.

⁵² Z.Ježková – Kdy je nejlepší mít 1.dítě? [citováno 2014-05-07].

Dostupné z URL: < <http://www.babyweb.cz/kdy-je-nejlepsi-mit-prvni-dite> >

Závěr

Ve své práci jsem se zabývala vztahem sociální politiky státu a vývojem porodnosti v České republice, Francii a Švédsku.

Dle dostupných dat se ukazuje, že zde opravdu existuje jistá korelace mezi státní podporou rodin a výší míry porodnosti a plodnosti žen v daných zemích. Jedná se zde ale o spolupráci více nástrojů státu – sociální dávky pro rodiny, podporu zaměstnanosti žen s dětmi a další. Je to samozřejmě dáno i tím, že doposud neznáme všechny aspekty ovlivňující porodnost, a i kdybychom je znali, bylo by velmi obtížné je všechny zároveň ovlivnit tak, aby zároveň nedocházelo k vedlejším účinkům těchto opatření – jako je například již zmíněný babyboom.

I tak by se ale měla populační politika při použití daných opatření zabývat otázkou celého procesu vzniku dítěte a jeho vývojem nejen z hlediska ekonomického, ale i sociálního. Jde o situaci, kdy by se stát měl zajímat o to, aby každé nově narozené dítě muselo projít správným socializačním procesem – jak s přičiněním samotného státu, ale samozřejmě i rodiny, ve které vyrůstá - a který z něj vychová osobu samostatně myslící a jednající pro dobro celé společnosti, aby se tak dalo toto narozené dítě považovat za budoucí zdroj socioekonomického vývoje dané země. Pokud by k tomu nedocházelo, dá se očekávat, že se dané dítě ve věku ekonomické aktivity samo stane osobou zatěžujícího daný socioekonomický rozvoj a bude tak další přítěží pro státní rozpočet. Zde tak narážíme na důležitost podpory ekonomicky aktivních lidí, kteří své děti již odmala povedou ke správnému vzdělání a k tomu, že je zcela běžné si muset na své živobytí sám vydělat a nespolehat se v tomto ohledu pouze na stát, jak se bohužel nyní zatím děje u určitých nízkopříjmových skupin obyvatelstva. Zároveň by se měl stát snažit ekonomicky aktivní skupiny obyvatelstva podpořit v rozhodování o pořízení 2. a 3.dítěte, abychom se postupně blížili k záchovné hranici úhrnné plodnosti, jež je 2,1 dítěte na ženu, a tím nedocházelo k úbytku obyvatelstva, jak se bohužel zatím předpokládá.

Závěrem bych ráda řekla, že mi přijde toto téma zajímavé a zároveň společensky opomíjené. Přitom se ale jedná o velmi zásadní věc, která ovlivní celou společnost, ač si to mnoho lidí neuvědomuje. Mělo by se tak s tímto problémem začít pracovat, aby docházelo postupně ke zlepšování dané situace, protože je to běh na dlouhou trať.

Seznam použité literatury

DURDISOVÁ, J. a kolektiv – *Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy)* , 1. vyd. VŠE - Oeconomica, 2005, 8-0016, ISBN 80-245-0850-8

KOSCHIN F.: *Demografie poprvé*, 2.vyd. VŠE Praha Oeconomica 2005, 4-1681, ISBN 80-254-0859-1

KREBS V. a kolektiv: *Sociální politika*, 2. vyd. Praha: ASPI, 2002.151, ISBN 80-86395-33-2

MUNKOVÁ, G. – *Sociální politika v evropských zemích* –1. vyd. Praha: Karolinum, 2004, ISBN: 80-246-0780-8

POTŮČEK, M.: *Sociální politika*, 1. vyd. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1995 ISBN 80-85850-01-X

ROUBÍČEK V.: *Úvod do demografie*, 1. vyd. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o , 1997.64, ISBN 80-85963-43-4

TOMEŠ , I.: *Sociální politika: Teorie a mezinárodní zkušenost*. 2.vyd. Praha: Sociopress, 2001, ISBN 80-86484-00-9

Internetové zdroje

Demografický informační portál	www.demografie.info
Výzkumný ústav práce a sociálních věcí	http://praha.vupsv.cz
Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR	http://www.mpsv.cz/
Historie a vývoj rodinné politiky ve Francii	http://www.uniondesfamilles.org
Mateřská dovolená ve Francii	http://www.ameli.fr
Chefs d'entreprise (Podnikaté)	http://www.rsi.fr/
Mateřská a rodičovská dovolená ve státech EU	http://www.obcan.ecn.cz/
CAF	http://www.caf.fr/
Ministerstvo zdravotnictví a soc. věcí – Švédsko	http://www.government.se
Porodnost v České republice	http://geography.cz/
Český statistický úřad	www.czso.cz
Recent Demographic Developments in France	http://www.ined.fr/
Why does Sweden have such high fertility?	http://www.demogr.mpg.de
Statistics Sweden	http://www.ssd.scb.se/
Sweden: Combining childbearing	http://www.demographic-research.org/
Eurostat	http://epp.eurostat.ec.europa.eu/
Human fertility Database	http://www.humanfertility.org/
Náklady na dítě	http://www.investujeme.cz/
Kolik stojí dítě	http://finexpert.e15.cz/
Kdy je nejlepší mít 1.dítě	http://www.babyweb.cz/

Přílohy

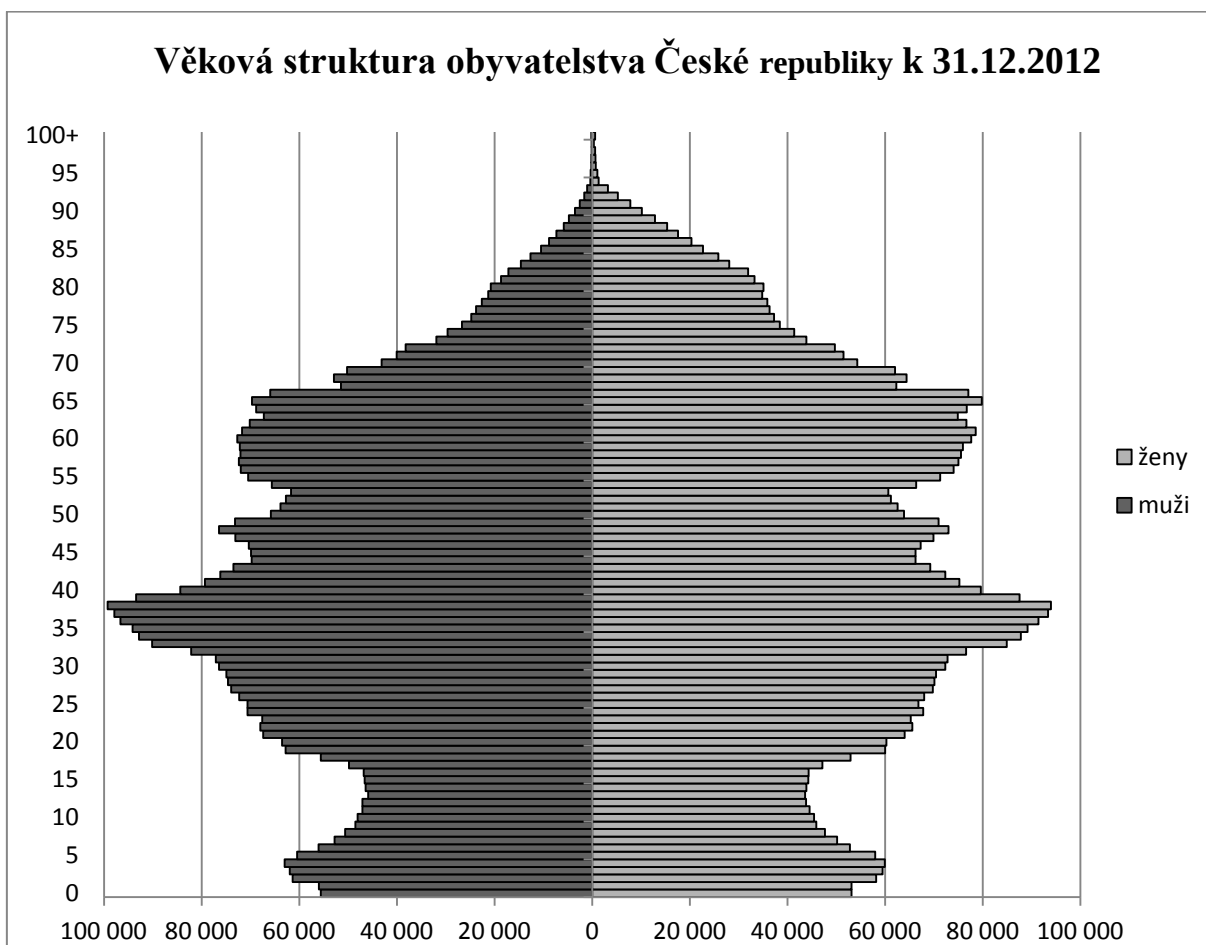
1. Typy rodinných politik
2. Věková struktura obyvatelstva 2012 a projekce obyvatelstva k 1.1.2101 Česká republika
3. Vývoj naděje dožití při narození a vývoj průměrného věku matky při porodu v České republice
4. Plodnost podle věkových skupin (na 1000 žen)
5. Živě narození ve Švédsku podle věku matky
6. Vybrané věkové skupiny a Vývoj míry růstu populace v daných zemích

Příloha č. 1 – Typy rodinných politik

typy rodinných politik	liberální (anglosaský)	sociálně demokratický (skandinávský)	konzervativní (bismarckovský)	prorodinně orientovaná (latinský)	postsocialistická
charakteristika, role státu	Stát se nevměšuje do rozhodování rodin, zajišťuje sám minimální základní sociální zabezpečení.	Sociální práva každému. Vysoké daně a velká míra přerozdělování zdrojů. Snaha státu udržet vysokou zaměstnanost žen.	Důraz na legitimitu svazků. V rámci rodičovství preferovat vztah matka-dítě. Vysoký stupeň přerozdělování zdrojů.	Diferenciace podle ekonomické aktivity, neexistuje definice minimální mzdy	Vysoký stupeň přerozdělování zdrojů. Snaha státu poskytnout podporu potřebným.
otázka rovnosti pohlaví	Nevměšování se.	Politika rovnosti pohlaví. Podpora dvouprůmové rodiny.	Model tradiční jednokariérové rodiny.	Model tradiční jednokariérové rodiny.	Dvouprůmový model rodiny.
podpora rodin	Velmi malá. Odpovědnost za péči o děti je ponechána na rodičích a soukromých institucích.	Plošné základní dávky a vysoké další sociální dávky. Dlouhá rodičovská dovolená.	Tradiční rodina je základním prvkem sociální struktury. Živitel rodiny většinou muž, žena se stará doma o děti. Dlouhá neplacená rodičovská dovolená.	Nízká úroveň dávek, malá státní pomoc v péči o děti.	Vysoká zaměstnanost žen, dlouhá rodičovská dovolená. Výše dávek často demotivuje k pracovnímu zapojení.
populační politika	Neutrální.	Snaha udržet porodnost na vyšší úrovni.	Propopulační.	neutrální	Někdy propopulační cíle.
forma dávek	Výše univerzálních dávek nízká, adresnost, především daňové úlevy.	Univerzální nárokovatelné dávky.	Dávky, odpočty z daní.	Dávky, odpočty z daní.	Adresnost. Mnoho různých dávek.
sít' veřejných institucí péče o děti	Málo rozvinutá. Zajišťováno soukromě.	Velmi rozvinutá.	Málo rozvinutá.	Málo rozvinutá.	Rozvinutá.
zástupci	Velká Británie, Japonsko, Švýcarsko, USA.	Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko.	Francie, Německo, Nizozemí, Rakousko.	Itálie, Španělsko, Řecko, Portugalsko	Česká republika, Polsko, Slovensko, Maďarsko.

Zdroj: Vlastní zpracování dle Matějková, B. a Palonciová, J. – Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II.

Příloha č. 2 - Věková struktura obyvatelstva r. 2012 a projekce obyvatelstva r. 2101

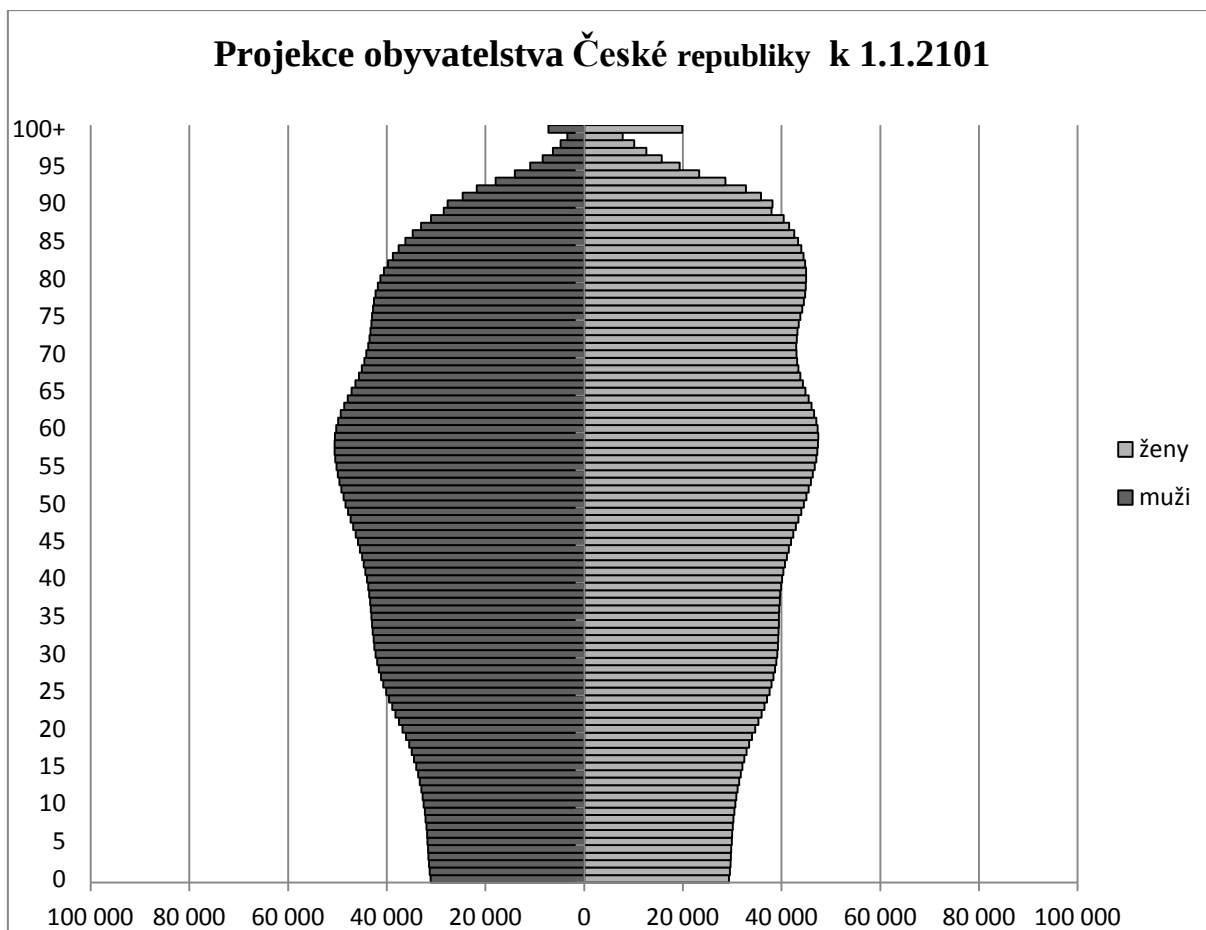

Rok 2012

věk	muži		ženy	
	počet	procenta	počet	procenta
0-14	800 529	15,5	759 767	14,2
15-64	3 640 265	70,5	3 547 946	66,3
65 +	723 555	14,0	1 044 063	19,5
celkem	5 164 349	100	5 351 776	100

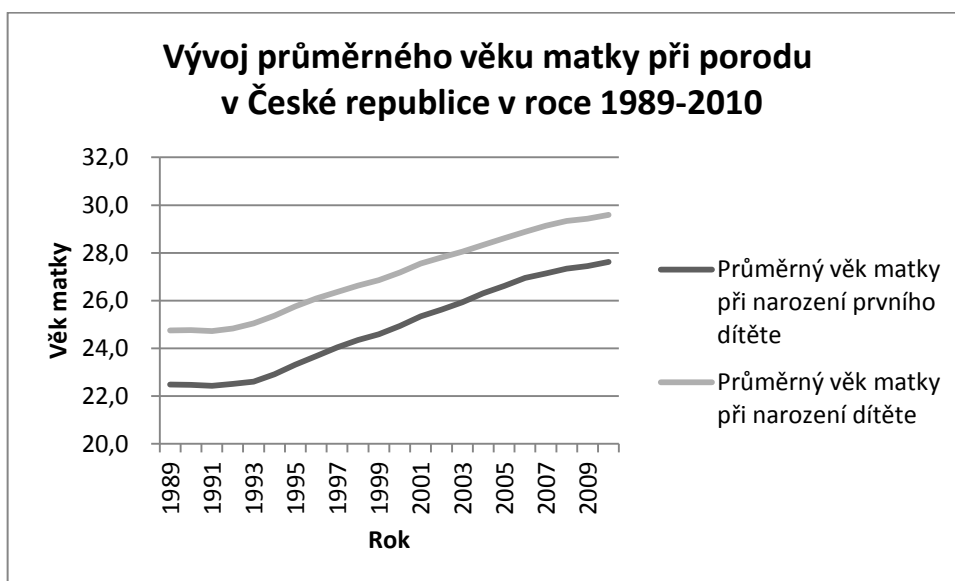
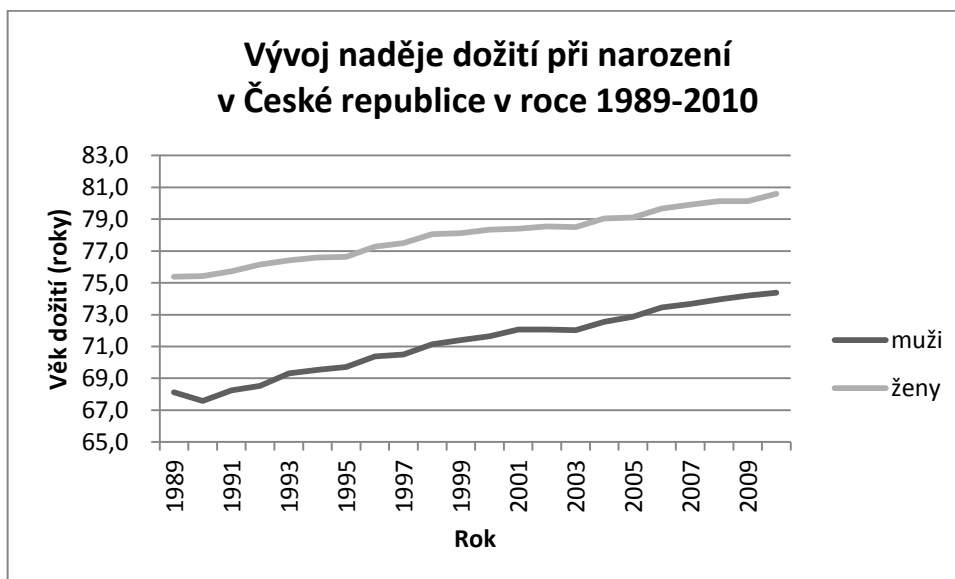
Rok 2101

věk	muži		ženy	
	počet	procenta	počet	procenta
0-14	482 460	12,5	454 360	11,9
15-64	2 203 821	57,2	2 044 428	53,4
65 +	1 168 054	30,3	1 330 529	34,7
celkem	3 854 335	100	3 829 317	100

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ dostupných z : <http://www.czso.cz/animgraf/cz/> a http://www.czso.cz/animgraf/projekce_1950_2101/index.htm

Příloha č. 3 – Vývoj naděje dožití při narození a vývoj průměrného věku matky při porodu v České republice

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČSÚ.

Dostupné z < http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989#01 >.

Příloha č. 4 - Plodnost podle věkových skupin (na 1000 žen)

Česká republika

Věk	Součet měr plodnosti dle specifického věku				Absolutní odchylka
	2003	2004	2005	2006	2006-2003
pod 20 let	57	56	54	54	-2
20-24	264	250	242	233	-31
25-29	472	487	502	502	31
30-34	281	314	352	389	108
35-39	89	102	113	128	38
40+	16	17	18	21	21
celkem	1179	1226	1282	1328	165

Francie

Věk	Součet měr plodnosti dle specifického věku				Absolutní odchylka
	2003	2004	2005	2006	2006-2003
pod 20 let	39	39	39	37	-2
20-24	273	276	275	278	5
25-29	642	643	639	650	8
30-34	593	604	620	647	54
35-39	263	271	281	300	37
40+	61	64	68	71	10
celkem	1871	1897	1922	1983	112

země	Úhrnná plodnost			Průměrný věk matky při porodu			Podíl dětí živě narozených mimo manželství (v %)		
	2000	2009	odchylka	2000	2009	odchylka	2000	2009	odchylka
Česká republika	1,14	1,49	0,35	27,2	29,4	2,3	21,8	38,8	17,1
Francie	1,89	2,00	0,11	29,3	29,9	0,6	43,6	53,7	10,2
Švédsko	1,54	1,94	0,40	29,9	30,7	0,8	55,3	54,4	-0,9

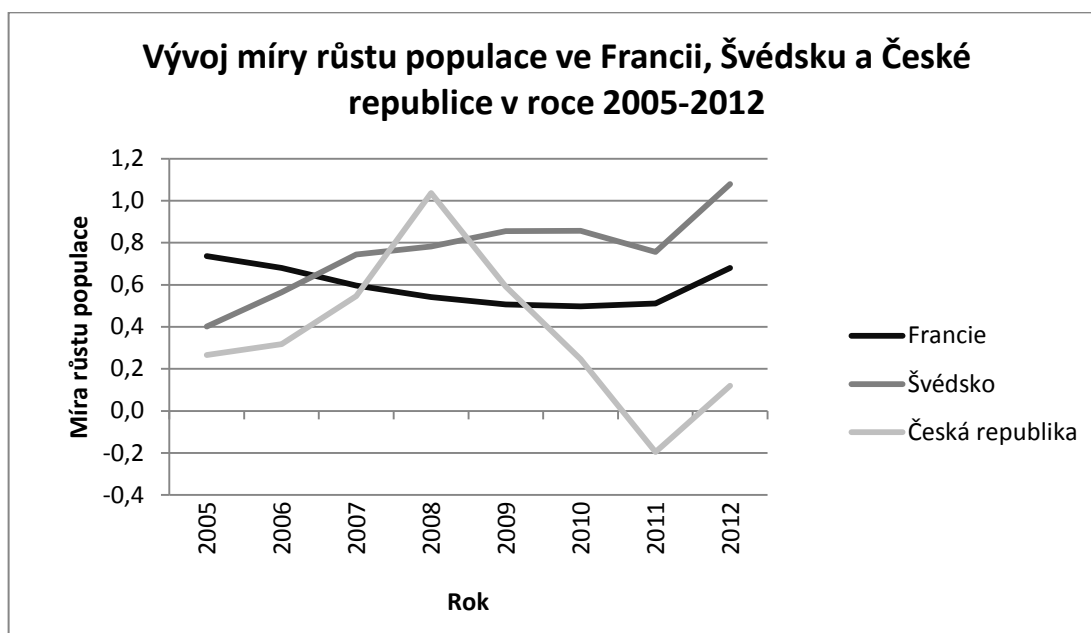
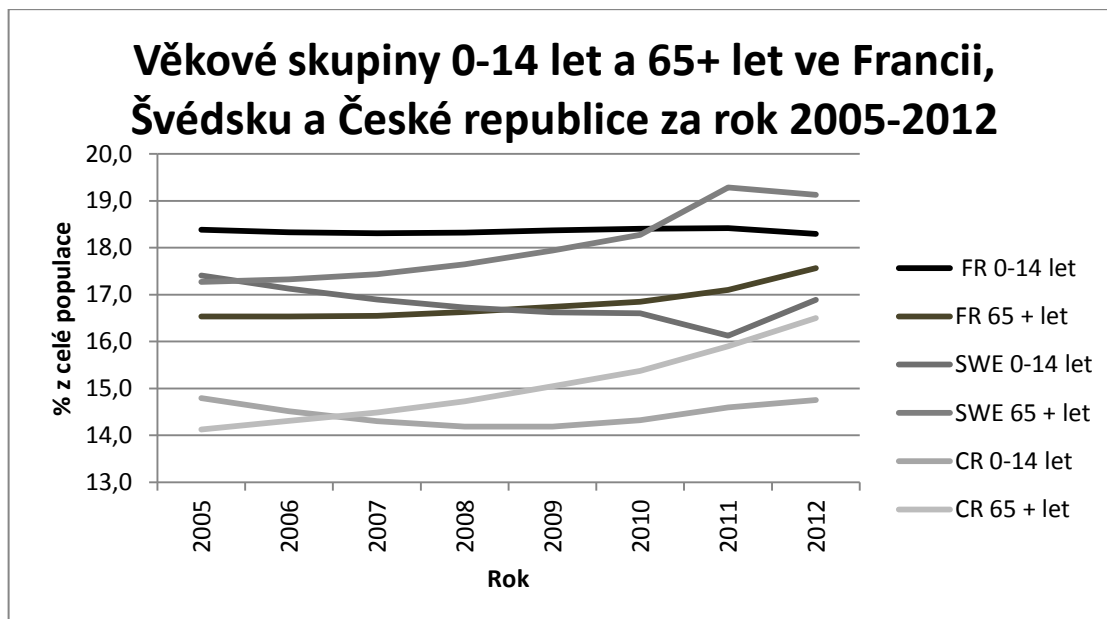
Příloha č. 5 - Živě narození ve Švédsku podle věku matky

rok	pod 20 let	20-24	25-29	30-34	35-39	40+	celkem
1989	2 456	24 739	42 293	31 113	12 703	2 718	116 022
1990	2 691	25 846	45 958	33 060	13 461	2 918	123 934
1991	2 466	24 144	46 841	33 403	13 937	2 945	123 736
1992	2 170	22 644	46 991	33 732	14 386	2 924	122 847
1993	1 954	20 606	45 097	33 374	14 033	2 933	117 997
1994	1 676	18 540	42 051	33 184	13 949	2 857	112 257
1995	1 492	16 684	37 453	31 923	13 182	2 688	103 422
1996	1 349	14 419	33 373	31 030	12 421	2 705	95 297
1997	1 226	12 939	31 208	30 332	12 151	2 646	90 502
1998	1 146	11 595	29 333	31 072	13 129	2 753	89 028
1999	1 210	10 795	29 022	30 505	13 793	2 848	88 173
2000	1 238	10 561	29 539	31 418	14 783	2 902	90 441
2001	1 192	10 378	28 400	32 343	16 062	3 091	91 466
2002	1 225	10 700	28 884	34 623	17 050	3 333	95 815
2003	1 128	10 634	28 620	36 692	18 417	3 666	99 157
2004	1 176	10 480	28 091	38 221	18 757	4 203	100 928
2005	1 214	10 630	27 400	38 425	19 345	4 332	101 346
2006	1 237	11 057	28 451	39 776	20 608	4 784	105 913
2007	1 273	11 853	28 527	39 205	21 385	5 178	107 421
2008	1 307	12 629	29 474	38 783	21 884	5 224	109 301
2009	1 301	13 158	29 961	38 938	23 051	5 392	111 801
2010	1 262	13 596	31 323	40 019	23 746	5 695	115 641
2011	1 208	13 254	30 526	38 220	22 854	5 708	111 770
2012	1 040	13 353	31 378	39 022	22 527	5 857	113 177
2013	957	13 051	32 144	39 358	22 214	5 869	113 593

Zdroj: Vlastní zpracování dle Statistics Sweden.

Dostupné z : < <http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/>. >

Příloha č. 6 - Vybrané věkové skupiny a Vývoj míry růstu populace v daných zemích

Zdroj: Vlastní zpracování dle OECD. Dostupné z : < http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-france_20752288-table-fra >